

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Jakub Oraiqat

**Hodnocení Edvarda Beneše v odlišných
interpretacích přijetí Mnichovské dohody**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Jakub Oraiqat**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Šafařík**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

ORAIQAT, Jakub. *Hodnocení Edvarda Beneše v odlišných interpretacích přijetí Mnichovské dohody*. Praha, 2017. 59 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Šafařík.

Abstrakt

Předložená bakalářská práce zkoumá hodnocení Edvarda Beneše v odlišných interpretacích přijetí Mnichovské dohody. Edvard Beneš po celou dobu meziválečného období vedl zahraniční politiku Československa a v mnichovské krizi zastával rozhodující postavení. Právě z těchto důvodů je Mnichovská dohoda nejčastěji spojována právě se jménem druhého československého prezidenta. Přijetí Mnichovské dohody bývá často interpretováno rozdílně a od toho se odvíjí i odlišné hodnocení Edvarda Beneše. Důvodem těchto rozdílů je otázka, zda se mělo Československo mnichovskému diktátu vzepřít a německé agresii se bránit. Odpověď na tuto otázku pak určuje postup při interpretaci přijetí Mnichovské dohody a také hodnocení Edvarda Beneše. Spory způsobují, že na jedné straně je označován za zachránce národa, na straně druhé je považován za toho, kdo stejnému národu zlomil morální páteř. Za interpretacemi přijetí Mnichovské dohody jako chyby však velmi často stojí rozporuplné argumenty. Jedná se například o nevhodné srovnávání. V textech je mnohdy patrná zaujatost, díky které je snadnější odhalit, že jsou závěry podloženy problematickými předpoklady či interpretacemi. Na druhou stranu interpretování přijetí Mnichovské dohody jako správného rozhodnutí bývá doprovázeno pevnějšími argumenty. V bakalářské práci dojde k rozboru odlišných interpretací přijetí Mnichovské dohody a následně bude ve výkladech analyzováno hodnocení Edvarda Beneše. Cílem autora bakalářské práce je pochopit a vysvětlit, co za značnými rozdíly v interpretování přijetí Mnichovské dohody a hodnocení Edvarda Beneše stojí.

Abstract

Presented bachelor thesis examines different interpretations of accepting the Munich agreement and their influence on evaluation of the second president of Czechoslovakia Edvard Beneš. He was responsible for the foreign policy of the interwar Czechoslovakia and assumed decisive role in the Munich crisis. Because of these reasons the Munich agreement is mostly associated with the name of Edvard Beneš. Submitting to the Munich agreement is frequently interpreted differently and because of that there are significant differences in evaluation of the political deeds of Edvard Beneš. Reason behind these differences is a question whether should Czechoslovakia defy the Munich agreement and the nation defend itself against the German aggression. The answer to this question determines the method of interpreting the submission to the Munich agreement and also the appraisal of Edvard Beneš. That leads to a schism. From one point of view Edvard Beneš is described as a saviour of the nation but from the other one he is labelled as the one who broke the moral backbone of the same nation. We can find many questionable arguments behind interpretations of the submission to the Munich agreement as a mistake. There is a tendency to compare. But most of the comparisons are not suitable. There are also signs of prejudice against Edvard Beneš in those interpretations which makes it easier to uncover that the conclusions are based on wrong assumptions or misinterpretations. On the other side the interpretations of submission to the Munich agreement as a right decision contains much more solid arguments. Those different interpretations and the evaluation of Edvard Beneš in them are going to be analysed. The author of the bachelor thesis aims to clarify the reason behind the differences.

Klíčová slova

Edvard Beneš, Mnichovská dohoda, mnichovský diktát, mnichovský komplex, kapitulace, září 1938, zlomení morální páteře národa

Keywords

Edvard Beneš, Munich Agreement, Munich dictate, Munich complex, capitulation, September 1938, breaking the backbone of the nation

Rozsah práce: 73 857 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 5. 2017

Jakub Oraiqtat

Poděkování

Na tomto místě bych rád upřímně poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petru Šafaříkovi za podporu a odborné rady, které mi pomohly tuto práci dokončit.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno	Jakub Oraiqtat
E-mail:	j.oraiqtat@gmail.com
Semestr a školní rok zahájení práce:	4. semestr, 2015/2016
Semestr a školní rok ukončení práce:	6. semestr, 2016/2017
Vedoucí bakalářského semináře:	doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Šafařík
Název práce:	Hodnocení Edvarda Beneše v odlišných interpretacích přijetí Mnichovské dohody
Charakteristika tématu práce:	Bakalářská práce se zabývá hodnocením Edvarda Beneše v odlišných interpretacích přijetí Mnichovské dohody. Cílem je analyzovat odlišné interpretace, rozebrat argumenty, které autoři ve svých výkladech používají a následně vymezit zda, případně jak, tato argumentace dále určuje hodnocení Edvarda Beneše.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání do odevzdání práce:	V průběhu psaní práce bylo téma značně zúženo. Ve snaze o co nejdůkladnější analýzu bylo totiž zjištěno, že by nebylo možné kvalitně zpracovat původní téma Odlišné pohledy na Edvarda Beneše v rámci doporučeného rozsahu stanoveného pro bakalářskou práci. V rámci zúžení tématu proto byla vybrána pouze jedna z oblastí, které měly být původně zkoumány. Jedná se o Mnichovskou dohodu.
Struktura práce:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Problematika Mnichovské dohody – vymezení některých základních problémů 2. Obrannyschopnost Československa – analýza obrannyschopnosti Československa 3. Spojenci – rozbor postoje spojenců Československa v září 1938 4. Všeobecná mobilizace v září 1938 -

5. Britsko-francouzský návrh

6. Interpretace přijetí Mnichovské dohody

Prameny a literatura:

Carbol, Pavel, Jindřich Dejmeke, Jaroslav Hroch, Jan Kuklík, Robert Kvaček, et al. Edvard Beneš: 80 let od volby prezidentem. Edited by Marek Loužek and Jana Čechurová. Publikace (Institut Václava Klause), Praha: Institut Václava Klause, 2016.

Dejmeke, Jindřich a Marek Loužek, eds. Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů. Ekonomika, právo, politika, Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008.

Kvaček, Robert. Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938. Online. Magnetka (Pražská Vydavatelská Společnost: Epoque): Epoque), Praha: Nakladatelství Epoque, 2012.

Olivová, Věra. Manipulace s dějinami první republiky. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše, Praha: Eva-Milan Nevole, 1998.

Patočka, Jan. Co jsou Češi?: malý přehled fakt a pokus o vysvětlení. Editováno Pavlem Koubou a Ivanem Chvatíkem, Praha: Panorama, 1992.

Podiven. Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo), Praha: Rozmluvy, 1991.

Šrámek, Pavel. Československá armáda v roce 1938, Brno: Nakladatelství a vydavatelství Společnost přátel československého opevnění, 1996.

Tesař, Jan. Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky. Vyd. 2, Praha: Prostor, 2014.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD	2
1. PROBLEMATIKA MNICHOVSKÉ DOHODY	7
2. OBRANYSCHOPNOST ČESKOSLOVENSKA.....	8
2.1 EDVARD BENEŠ A PŘÍPRAVA NA VÁLKU	15
3. SPOJENCI	17
3.1 FRANCIE.....	17
3.2 SOVĚTSKÝ SVAZ	18
3.4 MEZINÁRODNÍ IZOLACE JAKO DŮSLEDEK CHYBNÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY?.....	19
4. VŠEOBECNÁ MOBILIZACE V ZÁŘÍ 1938	21
5. BRITSKO-FRANCOUZSKÝ NÁVRH.....	25
6. INTERPRETACE PŘIJETÍ MNICHOVSKÉ DOHODY	30
ZÁVĚR.....	41
SUMMARY	44
POUŽITÁ LITERATURA	46

Úvod

Edvard Beneš je nepochybně jednou z nejvýznamnějších osobností českých, respektive československých dějin. Jeho politické působení a odkaz jsou však v různých dobách, různými autory velice odlišně hodnoceny. Byl Beneš zbabělec nebo hrdina? Ačkoliv to zní jako pokus o vyvolání senzace, je to skutečný stav některých diskuzí a sporů o druhém československém prezidentovi.¹ Přestože tento konflikt v hodnocení druhého československého prezidenta trvá více jak sedmdesát let, stále vznikají nové publikace, které znovu otevírají již mnohokrát rozebrané etapy Benešova politického působení a poskytují nové pohledy a hodnocení související s Mnichovskou dohodou a Edvardem Benešem. Bakalářská práce může být zařazena právě do tohoto probíhajícího diskurzu s cílem analyzovat odlišné interpretace přijetí Mnichovské dohody a hodnocení odkazu Edvarda Beneše v této události. Dalším důvodem pro výběr tématu je také jeho aktuálnost. Odkaz druhého československého prezidenta zasahuje i do dnešního politického a mezinárodního dění. Předmětů sporů je mnoho, v bakalářské práci se autor bude zabývat odlišnými interpretacemi přijetí Mnichovské dohody.

Jaké argumenty stojí za tezí, kterou předkládal Jan Patočka, že Beneš zlomil „morální páteř společnosti“?² Kde má potom kořeny protiklad Patočkova tvrzení, tedy myšlenka Jana Tesaře, že Beneš ve skutečnosti zachránil národ před zhroutilím?³ Obě tyto teze jsou antipody hodnocení Benešova působení v roce 1938. O to lépe však ilustrují spory, které osobnost Edvarda Beneše provází již mnoho desítek let.

V práci je používána metoda diskurzivní analýzy.⁴ Předmětem analýzy budou různé interpretace přijetí Mnichovské dohody získané ze sekundární literatury. V určitých otázkách je ale potřeba obrátit se k primárním pramenům. Jedná se

---

¹ Svědčí o tom například i název knihy Oty Konráda a René Küppera - *Edvard Beneš: Vorbild und Feindbild: Politische, historiographische und mediale Deutungen*, který by se dal volně přeložit jako „Edvard Beneš: obraz ideálu a nepřítele“ nebo také diskuze v debatním klubu „Roman Joch / Tomáš Krystlík - Edvard Beneš, padouch nebo hrdina? - Debatní klub“.

² Patočka, *Co jsou Češi?: malý přehled fakt a pokus o vysvětlení*, s. 103.

³ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 103.

⁴ Hájek, *Čtenář a stroj: Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*, s. 113.

například o otázku obranyschopnosti Československa. K některým studiím je přistupováno jako k primárnímu pramenu i k sekundární literatuře. Jedná se například o Tesařovu knihu *Mnichovský komplex*. Autor práce nejprve provede analýzu základních argumentů, které bývají používány ve výkladech o přijetí Mnichovské dohody za účelem analýzy interpretace jako takové.

Literatura k tématu je vzhledem k dlouholetému sporu v hodnocení Edvarda Beneše bohatá. Pro práci byly vybrány odborné tituly zabývající se problematikou přímo nebo pouze okrajově. Většina zvolených publikací byla vydána po roce 1990. To je dáno tím, že většina prací oficiálně publikovaných v Československu v letech 1948 až 1989 měla docházet k závěrům vyhovujícím komunistickému režimu. V časovém rozsahu však učiněno několik výjimek, a to z důvodů cennosti daných publikací, které nebyly překonány nebo také protože se jejich argumentace promítá i do novějších prací současných autorů. Jedná se například o rozsáhlou studii československého historika německé národnosti Johanna Wolfganga Brügela *Češi a Němci 1918-1938*⁵ a *Češi a Němci 1939-1946*.⁶ Autor čerpá z různých pramenů, mezi kterými jsou například německé archivy nebo německá média. Jedná se také o unikátní pohled na dané období příslušníka německé menšiny z Československa. Další výjimkou je *Mnichovský komplex* od Jana Tesaře.⁷ Na základě dlouho dostupných pramenů či sekundární literatury poskytuje unikátní pohled na danou problematiku. Tesařův výklad je navíc stále aktuální, přestože vznikl na konci osmdesátých let. Svědčí o tom například film z roku 2015 *Ztraceni v Mnichově*, který je inspirován Tesařovou interpretací Mnichovské dohody.⁸ Jednou z výjimek je také Patočkova stať *Co jsou Češi?*⁹ Její důležitost je reflektována i ve sborníku *Mythos München*, jelikož jí rozebírá mnoho historiků. Tento zájem historiků svědčí o významu Patočkova textu.¹⁰

---

⁵ Brügel, *Češi a Němci 1918-1938*.

⁶ Brügel, *Češi a Němci 1939-1946*.

⁷ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*.

⁸ "Ztraceni v Mnichově". Online. Česká televize.

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10452029132-ztraceni-v-mnichove/21251212050/9116-petr-koura-historik/>.

⁹ Patočka, *Co jsou Češi?: malý přehled fakt a pokus o vysvětlení*.

¹⁰ Například Seibt *Mythos München* nebo Christiane Brenner *Již nikdy Mnichov!*, a další v Seibt et al., *Mythos München. Le Mythe De Munich. The Myth of Munich*.

Jistou protivahou Tesařovy studie je publikace *Češi v dějinách nové doby*, v jejímž závěru je rozebírána právě Mnichovská dohoda.¹¹ V ní se opakuje téměř stejný soud jako v Patočkově stati *Co jsou Češi?*. Práce autora Podiven¹² je skutečně rozsáhlá a poskytuje unikátní výklad o meziválečném Československu. Publikace *Od Palackého k Benešovi: Německé texty o Čěších, Němcích a českých zemích* umožní autorovi získat širší kontext ke krizi z roku 1938.¹³

Pravděpodobně nejcennějším zdrojem pro práci však budou sborníky, ve kterých lze nalézt pohledy současných historiků a politologů. Některé sborníky jsou úzce zaměřeny na sledované téma a jiné se týkají Edvarda Beneše všeobecně. Mezi ty obecnějšího charakteru patří jeden z nejaktuálnějších: *Edvard Beneš: 80 let od volby prezidentem*.¹⁴ Specificky zaměřený je sborník *Mnichov 1938 - sedmdesát let poté*. V něm je velice cenný text Jiřího Pernese, ve kterém lze spatřit postup Jana Patočky a Podivena při interpretaci přijetí Mnichovské dohody.¹⁵ Mezi další patří *Věře Olivové ad honorem* s příspěvkem Evy Broklové, která v něm napadá Patočkovy teze.¹⁶ Další text ze sborníku *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě* od Jindřicha Dejmka nabídne unikátní srovnání československého ústupu před Mnichovskou dohodou a podobných ústupů jiných států nacházejících se ve srovnatelné situaci jako Československo v září 1938.¹⁷

Přestože jsou životopisná díla povětšinou omezena pouze na líčení děje, můžou autorovi bakalářské práce pomoci ve vysvětlení některých rozporů v interpretování přijetí Mnichovské dohody a v hodnocení Edvarda Beneše. Mezi vybrané patří dílo Jindřicha Dejmka *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*.¹⁸ To je vzhledem ke svému rozsahu rozděleno do dvou částí. První část je zaměřena na

---

¹¹ Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*.

¹² Jedná se o pseudonym, za kterým se skrývají autoři Petr Pithart, Petr Příhoda a Milan Otáhal.

¹³ Hahnová, *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Čěších, Němcích a českých zemích*.

¹⁴ Beneš et al., *Edvard Beneš: 80 let od volby prezidentem*.

¹⁵ Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*.

¹⁶ Broklová, *Věře Olivové ad honorem: sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*.

¹⁷ Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*.

¹⁸ Dejmek, *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*.

Benešův život do roku 1935 a druhá část na zbývajícím období do roku 1948. Pro bakalářskou práci bude relevantní díl druhý. Dalším životopisným dílem použitým v práci bude *The life of Edvard Beneš 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war* napsané autory Zbyňkem Zemanem a Antonínem Klimkem.¹⁹ Publikace francouzského historika Antoine Marèse *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem* je významná z hlediska pramenů, ze kterých autor čerpá. Velkou část totiž tvoří francouzské archivy.²⁰

Významnými pro bakalářskou práci budou i krátké publikace *Edvard Beneš - Diplomat a politik* napsané Alexandrem Ortem,²¹ dále také *Manipulace s dějinami první republiky* od Věry Olivové, která důsledně poukazuje na chyby ve výkladu Podivena.²² Dále také kniha autorů Jana Kuklíka, Jana Němečka a Jaroslava Šebka *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Autoři se v knize detailněji věnují spíše důsledkům Mnichovské dohody. Z toho důvodu je cenné jak autoři interpretují přijetí Mnichovské dohody, když je to pro ně pouze okrajovou záležitostí.²³

Mezi cenné zdroje dále budou patřit periodika, ve kterých jsou publikovány články a recenze. Mezi ně patří například časopis *Soudobé dějiny* nebo *Český časopis historický*.

Mnohé práce pojednávající o Mnichovské dohodě budou vynechány. Jedná se především o ty, které kladou důraz především na postoj Velké Británie a Francie. Mnichovská dohoda je pak považována za výsledek chybné politiky appeasementu obou mocností. V tomto postupu se často vytrácí aspekt rozhodování o přijetí či nepřijetí Mnichovské dohody a Benešovy role v něm. Proto je v práci dána přednost především těm pracím, které se aspektem rozhodování zabývají a druhého československého prezidenta v tomto ohledu hodnotí.

---

¹⁹ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*.

²⁰ Marès, *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*.

²¹ Ort, *Edvard Beneš - diplomat a politik*.

²² Olivová, *Manipulace s dějinami první republiky*.

²³ Kuklík, Němeček a Šebek, *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*.

Autor bakalářské práce bude nepatrně zacházet do kontrafaktuálu.²⁴ Není však smyslem poukázat na správnost skutečného jednání a událostí. V interpretacích přijetí Mnichovské dohody a hodnocení druhého československého prezidenta se často v menší či větší míře nachází právě onen kontrafaktuál. Důležité však je, jak je tento kontrafaktuál použit. Pokud na něm stojí argumentace, promítá se do interpretace přijetí Mnichovské dohody a plyne z něj hodnocení Edvarda Beneše, měl by být důsledně zpracován. Postupovat tak jako například autoři Vít Smetana a Milan Drápala v *Soudobých dějinách*. Ti se totiž v rámci zpracování historických alternativ pohybují v mezích, kdy „je ještě možno se opírat o prameny jako o záchytné body, jakkoli čas od času nezbývá než přemostit jejich ubývání pravděpodobnostní úvahou, logickou konstrukcí či historickou analogií“. Při takovém postupu se lze ztotožnit s jejich přesvědčením, že takové texty mají odbornou hodnotu.²⁵ Pokud však není takto postupováno, postrádá historická alternativa nebo kontrafaktuál hodnotu. Může to pak také vést k domněnce, že autor nemá k dispozici žádné skutečné argumenty a je nucen pátrat po těch kontrafaktuálních. Důvodem toho, že autor bakalářské práce bude pracovat i s kontrafaktuální historií je pak ten, aby ukázal, jak snadné je vytvořit kontrafaktuál a použít ho při vyvrácení jiného argumentu založeného na jiném kontrafaktuálu, který ale nebyl výsledkem důsledného bádání a postupu, který byl představen autory Smetanou a Drápalem. Jak píše Jiří Vykoukal v předmluvě k českému vydání knihy *Virtuální dějiny: historické alternativy*:

„s alternativní historií je to jak s ohněm: může být dobrým sluhou, ale také zlým pánem. Záleží jen na tom, kdo a jak s ní zachází.“²⁶

---

²⁴ Termín přeložený z anglického *counterfactual* Markem Pečenkou. Jedná se o výraz zachycující známé „kdyby“, tedy alternativní vývoj ke skutečným událostem. Terminologie pochází z knihy Nialla Fergusona *Virtuální dějiny: historické alternativy*.

²⁵ Drápala a Smetana, „Úvodem k historickým alternativám „osudových osmiček“, s. 251, 254.

²⁶ Ferguson, *Virtuální dějiny: historické alternativy*, s. 11-12, 15.

1. Problematika Mnichovské dohody

V interpretacích přijetí Mnichovské dohody jsou často používány protikladné argumenty. Stávají se tak základním problémem v otázce přijetí Mnichovské dohody. Proto je potřeba tyto problémy analyzovat. Mezi ně patří například: obranyschopnost Československa, všeobecná mobilizace v září 1938, postoje spojenců a potenciálních nepřátel. Závěry jednotlivých pohledů na zmíněné body ovlivňují interpretaci přijetí Mnichovské dohody a stávají se argumentací v hodnocení Benešova rozhodnutí o přijetí Mnichovské dohody.

V souvislosti s Mnichovskou dohodou vyvstává otázka odpovědnosti Beneše. Většina kroků totiž byla projednána a schválena i vládou. Vedoucí úlohu po celou dobu mnichovské krize však zastával československý prezident.²⁷ „Beneš, na jehož bedrech ležela tíha vyjednávání, činil v průběhu krize veškerá zásadní rozhodnutí“.²⁸ Pokud k tomu přidáme fakt, že Beneš byl jakožto prezident zároveň vrchním velitelem ozbrojených sil, což znamenalo, že mohl vydat rozkaz k obraně republiky bez ohledu na přijetí či nepřijetí požadavků Mnichovské dohody, lze říci, že otázka přijetí závisela především na jeho stanovisku. Z těchto důvodů je v bakalářské práci často referováno o přijetí Mnichovské dohody jako o Benešově rozhodnutí, přestože formálně přijala dohodu vláda. Podiven se také shoduje, že „všechny nitky české účasti v dramatu osmatřicátého se tedy podivuhodně sbíhaly v osobě prezidenta republiky“.²⁹ Sám Beneš si na zodpovědnost, kterou držel ve svých rukou, postěžoval 28. září 1938 na setkání s majitelem *Lidových novin* Jaroslavem Stránským a předsedou KSČ Klementem Gottwaldem. Nechal se slyšet, že „musí dělat nejen prezidenta, ale také předsedu vlády a ministra zahraničí“.³⁰

---

²⁷ Křen, *Dvě století střední Evropy*, s. 442.

²⁸ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 125. [překlad autora]

²⁹ Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 646.

³⁰ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 119-120.

Nutno však dodat, že se Beneš do této role postavil aktivně z vlastní vůle, protože ostatní nepovažoval za dostatečně kompetentní.³¹ K tomu Podiven však dodává, že právě ti ostatní mu tuto roli přenechali „*víceméně ochotně*“.³²

2. Obranyschopnost Československa

Značným problémem v otázce interpretace Benešovy role v přijetí Mnichovské dohody je obranyschopnost Československa. Mohlo se Československo nacistickému gigantovi ubránit? Nebo alespoň vydržet do doby, než by mu přišly na pomoc spojenci? Podobných otázek v souvislosti s tímto problémem je nespočet a rozdílných závěrů ještě více. Tyto závěry pak vstupují do hodnocení druhého československého prezidenta, a proto je nutné problematiku obranyschopnosti meziválečného Československa rozebrat.

Prvním bodem úvah o obranyschopnosti bývají často československá opevnění. Jan Tesař tvrdí, že s plánováním rozvoje obranyschopnosti proti Německu se začalo v roce 1932 až po varování Beneše, který se vrátil z odzbrojovací konference³³ a stavba opevnění měla začít v roce 1936. Svá tvrzení o nepřipravenosti podkládá plánem etap výstavby opevnění z listopadu 1937. Dle plánu měla být první etapa, v jejímž rámci měly být opevněny hranice Čech s Německem, dokončena až v letech 1941-1942. Druhá etapa naplánovaná na rozmezí let 1941-1945 měla pokrýt hranice s Polskem a Maďarskem a až třetí etapa naplánovaná na rok 1946 se soustředila na opevnění hranic s Rakouskem. Poukazuje na skutečnost, že se v době plánu počítalo s neutralitou Rakouska. Tesař považuje opevnění za první z rekvizit mýtu „*skvěle připravené a vyzbrojené armády na hranicích útočníka*“ a jejich význam zpochybňuje.³⁴

Tesařovy teze napadá historik Pavel Šrámek, který knihu *Mnichovský komplex* považuje po faktografické stránce za jednu z nejhorších prací o Mnichovu 1938 v české

---

³¹ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 119-120.

³² Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 646.

³³ Probíhala v Ženevě nejprve od 2.2. do 29.6.1932, a poté od 14.12.1932 do 29.6.1933 více viz Pečenka and Luňák, *Encyklopedie moderní historie*, s. 585.

³⁴ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 34-36, 40-41.

historiografii.³⁵ Šrámek se obecně domnívá, že při diskutování o tom, zda se mělo Československo v roce 1938 bránit či nikoliv, hrají fakta o československé armádě jen vedlejší roli.³⁶ Na Tesařovu publikaci reaguje textem *Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)*, který vyšel v *Českém časopisu historickém*. Prvním bodem, který Šrámek napadá je ten, že se mezi roky 1932 až 1936 pro rozvoj obranyschopnosti nedělalo nic a pokouší se vyvrátit tvrzení, že se s plánováním obrany proti Německu začalo až po Benešově varování v roce 1932. Přestože není Benešovo varování stěžejním bodem při zkoumání československé obranyschopnosti, bývá určitou součástí interpretace přijetí Mnichovské dohody,³⁷ proto není bezpředmětné se touto otázkou zabývat. Podle Šrámka se právě v roce 1932 vypracoval plán na modernizaci a reorganizaci armády s předpokladem, že útočníkem bude Německo. Plán dostal konkrétní podobu až koncem roku 1932.³⁸ Šrámek Benešovo varování nezpochybňuje, jenom tvrdí, že v červenci, tedy v době varování, se již na reorganizaci armády Československa pracovalo.³⁹ To samé tvrdí ve své práci i Karel Straka, který ještě dodává, že ačkoliv Benešovo varování nebylo spouštěčem reorganizace, činnost Hlavního štábu však podpořilo.⁴⁰

„Končí rok 1935. Spáči ve zvěrokruhu procitli“, tímto citátem generála Alfréda Ressela se Tesař pokouší podpořit své argumenty, že se do roku 1936, i přes Benešovo varování, neudělalo nic podstatného v otázce obranyschopnosti Československa. Významnou roli v tomto ohledu opět přisuzuje Benešovi, který se v prosinci 1935 stal Masarykovým nástupcem. Tesař následuje výčtem událostí, jež souvisely s posílením obranyschopnosti Československa. V první polovině roku 1936 byl schválen zákon

---

³⁵ Šrámek, „Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)“.

³⁶ Šrámek, *Československá armáda na podzim 1938* v Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*, s. 107.

³⁷ Toto tvrzení se objevuje i v médiích: „Vojenští velitelé začali zvažovat plány na obranu státního území. [po Benešově varování, pozn. aut.]“ viz Macoun, „Mohlo české těžké opevnění před 75 lety odolat útoku Wehrmachtu?“

³⁸ Šrámek, „Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)“.

³⁹ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 20.

⁴⁰ Straka, *S cílem jednotného usměrnění všech sil. Činnost vlády a Nejvyšší rady obrany státu v letech 1932-1938*, s. 76.

o obraně státu a zákon o půjčce na obranu, koncem léta stejného roku je pak zahájena stavba opevnění.⁴¹

Šrámek tvrzení o tom, že se do roku 1936 neudělalo nic nebo udělalo málo, napadá. Argumentuje tím, že již „v roce 1934 byly schváleny první mimořádné finanční prostředky na obranu, rozhodlo se o výstavbě opevnění a nově byly přepracovány válečné plány“.⁴² Příznačné však je, že v reakci na *Mnichovský komplex* neuvádí Benešův podíl v otázce zajištění financí na obranu. Jinde totiž Benešovu roli vyzdvihuje: „Dalším [politikem podporujícím armádu, pozn. aut.] byl dlouholetý ministr zahraničí Edvard Beneš, který se jako člen Nejvyšší rady obrany státu v létě 1934 na schůzi rady zasadil o přidělení mimořádných finančních prostředků a přislíbil jí pomoc při jednání s ministerstvem financí, které se stavělo proti zvyšování vojenských výdajů.“⁴³ Šrámek dále poukazuje na to, že se v roce 1934 prodloužila povinná vojenská služba na dva roky. Je však nutné zmínit, že tomuto prodloužení předcházelo její zkrácení v roce 1932. Dále argumentuje reorganizací armády, která vstoupila v platnost v roce 1935 a zahájením výstavby opevnění.⁴⁴ Přestože již v červenci 1934 byly zajištěny první mimořádné prostředky na obranu a v témže roce padlo rozhodnutí o výstavbě opevnění, trvalo téměř rok a půl než byly zahájeny první stavby. Budování prvního úseku opevnění bylo zahájeno v říjnu 1935 u Bohumína.⁴⁵

Otázkou je, zda Šrámkova argumentace stačí pro vyvrácení Tesařova tvrzení, že se do roku 1936 neudělalo nic. Zajisté došlo k některým krokům, které vedly ke zvýšení obranyschopnosti, ale lze se domnívat, že se Tesař svým výrokem o ztracených čtyřech letech snaží především poukázat na to, že toho mohlo a mělo být uděláno mnohem více. To, že se v rámci zajištění obranyschopnosti neudělalo v těchto čtyřech letech dost, lze vidět při sledování následující linie: Benešovo varování v červenci 1932 – zajištění finančních prostředků na obranu v létě 1934 a rozhodnutí o výstavbě

---

⁴¹ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, 36.

⁴² Šrámek, „Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)“.

⁴³ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 40.

⁴⁴ Tamtéž, s. 20, 26, 40; dále také Šrámek, „Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)“.

⁴⁵ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 53.

opevnění⁴⁶ – zahájení stavby prvního úseku v říjnu 1935. O ztraceném času píše autorů více. Historik Robert Kvaček o zpoždění píše následovně:

„Několik let v budování silnější armády bylo přece jen prohospodařeno, hlavně pro stranické neshody ve vládní koalici, která se nemohla odhodlat k radikálnějšímu zvýšení vojenských výdajů a k dalším opatřením, zatěžujícím zvláště soukromé zájmy.“⁴⁷

Podle Tesaře však nedůslednost ve výstavbě obranných linií pokračovala i nadále. Podle plánu obrany měla československá armáda před německým útokem spořádaně ustoupit na východ podle situace až na poslední obrannou linii na Slovensku, přičemž by si zachovala dostatek sil pro následný protiútok a postupné vytlačení německé armády ze země. Tato strategie předpokládala aktivní vstup Francie a Sovětského svazu do války na straně Československa a neutralitu Rakouska. Tesař se domnívá, že v přijetí tohoto konceptu obrany docházelo k rozporům. Poukazuje na to, že linie opevnění, která měla nepřátelské síly pouze zpomalit, aby kryla ustupující československou armádu, byla tak rozsáhlá, že potřebovala příliš velký počet mužů na její obsazení, což se přičítá s koncepcí spořádaného ústupu většiny vojenských sil na východ. Ustupující armádě by tak při následném protiútku z východu chyběly síly, které by byly obětovány při zpomalení postupu nepřítele. To naznačuje i Kvačkův text:

„téměř polovina armády byla lineárně soustředěna na hlavním obranném postavení“⁴⁸

Navíc linie opevnění byla tak silná jako její nejslabší článek, v momentě kdy by byl prolomen jeden úsek obrany, byl by zbytek linie téměř bezcenný. Tento koncept obrany navíc dostal obrovskou ránu v podobě anšlusu. Tesař svůj argument o neefektivnosti československých opevnění podkládá obranou Čech, kterou v posledních týdnech války zorganizoval německý polní maršál Ferdinand Schörner:

„ani Koněvovi ani Pattonovi nestála čs. opevnění za zvláštní pozornost. Zvláště významné přitom je, že pro všechny tři tyto armády nehrál celý systém vůbec žádnou úlohu od okamžiku, kdy byl na jednom místě prolomen.“⁴⁹

---

⁴⁶ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 51.

⁴⁷ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 25, 27.

⁴⁸ Tamtéž, s. 64.

To potvrzuje i výklad Jana Filípka, který využívá výpovědi generála Otto-Wilhelma Förstera. Dle něj byla délka pohraničních opevnění neúměrná k počtu vojáků a průlomů nebylo možné zabránit.⁵⁰

Další chybou a důkazem o nepřipravenosti byla podle Tesaře skutečnost, že nebyly dostatečně opevněny hranice s dalšími nepřátelsky naladěnými zeměmi – Polskem a Maďarskem.⁵¹

K československým opevněním se vyjadřuje i Podiven: *„Naše tolik želené pohraniční pevnosti by velmi dobře zapůsobily za první světové války, ale není jisto, jak by obstály nyní, protože bylo možno je obejít i přeletět. Na nově obnažené hranici na jihu Čech a Moravy nebyla pak téměř žádná opevnění.“*⁵²

Postoj autorů je tedy podobný jako Tesařův, přičemž Tesařovy důkazy doplňují i jejich sdělení, ve kterém právě pochybují o efektivitě opevnění při útoku moderními zbraněmi.

Šrámek se k Tesařovým poznámkám ohledně efektivity opevnění ve svém textu příliš nevyjadřuje. Obhajuje výstavbu opevnění jako jediné logické řešení v rámci strategické situace státu, což se ovšem nikterak neliší od Tesařových tvrzení. Šrámek určitým způsobem dává Tesařovi za pravdu, když píše o stavbě opevnění na západních hranicích, které dle jeho slov *„prosadili spíše politici než vojáci, a to ve snaze dát najevo odhodlání bránit i německé pohraničí“*. To jsou totiž ty rozpory, o kterých Tesař píše.⁵³ Na popud zástupců politických stran se rozšířily plánované úseky opevnění o celých 350 kilometrů, tedy o více jak čtyřicet procent původního plánu.⁵⁴ Dále zmiňuje, že i tváří v tvář překvapení z anšlusu došlo k opevnění hranic jižní Moravy. Ovšem se jednalo pouze o lehká opevnění. Na co v textu neupozorňuje je skutečnost, že stavba těžkých opevnění byla v této oblasti zahájena až v červnu 1938. Na této hranici měla být podle koncepce obrany vybudována opevnění těžká, která nepřítele měla zadržet

---

⁴⁹ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 46.

⁵⁰ Filípek, *Mnichov 1938 - hra o Československo*, s. 133.

⁵¹ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, 38-39, 41-42, 44, 46.

⁵² Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 637.

⁵³ Šrámek, “Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)”.

⁵⁴ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 53-54.

do doby než ustoupí armáda na Slovensko.⁵⁵ Zůstává tedy otázkou jaký význam by v případném konfliktu tato opevnění měla. Z určitého pohledu to může potvrzovat Tesařovo tvrzení o rozporech a nedůslednosti v systému opevnění. Mělo význam postavit na hranicích jižní Moravy alespoň lehká opevnění, která by při soustředěném útoku nedokázala dlouho odolat, když byl zapotřebí opak? Na základě toho lze potvrdit Tesařův výrok o rozporech a nedůslednosti v opevňování.

Šrámkově výpadu proti Tesařovi lze vytknout, že v něm Šrámek napadá tvrzení, se kterými nesouhlasí a která považuje za chybná, ale na správné poznatky příliš neupozorňuje. Jde například o neuspokojivou situaci v oblasti motorizace armády nebo o vlivu Edvarda Beneše na rozvoj armády. V druhém případě ve svých jiných textech jeho význam vyzdvihuje. Proto je zvláštní, že nedá Tesařovi za pravdu a označuje jeho teze za neodpovídající „*historické skutečnosti*“.

Zároveň také nechává bez povšimnutí nebo komentáře některé Tesařovy argumenty. Například k otázce připravenosti Československa na leteckou podporu Sovětského svazu Tesař líčí konverzaci mezi generálem Karlem Husárkem a diplomatem Sergejem Alexandrovským, kdy československý generál odmítnul nabídku letecké pomoci z důvodu nedostatku letišť a benzínu a také cituje ministra Imricha Karvaše, který na schůzi vlády 30. září 1938 upozornil na nedostatek paliva pro sovětská letadla. Ovšem Tesař podotýká, že Karvaš byl jedním z kapitulantů patrně díky jeho zájmu na vytvoření autonomního slovenského státu.⁵⁶ Šrámek však ve svém textu píše úplný opak:

„Když zástupce velitele sovětského vojenského letectva, který pobýval v Československu, nabídl přilet sovětských letadel, dostal okamžitě k dispozici vše potřebné, včetně letištních ploch.“⁵⁷

---

⁵⁵ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 57.

⁵⁶ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 31, 65. Konverzace mezi Husárkem a Alexandrovským také v Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 84, 158; o tomto problému se zmiňuje i Karel Straka viz Straka, *S cílem jednotného usměrnění všech sil. Činnost vlády a Nejvyšší rady obrany státu v letech 1932-1938*, s. 500.

⁵⁷ Šrámek, „Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)“.

Nijak se v tomto případě nesnaží vyvrátit Tesařovy argumenty, kvůli čemuž jeho sdělení postrádá větší hodnotu. Navíc důkazů hovořících ve prospěch Tesaře je více. Robert Kvaček totiž zmiňuje, že letecké síly neměly dojednané povolení k přeletu nad Polskem či Rumunskem, i kdyby, jak Šrámek tvrdí bylo pro sovětská letadla vše připraveno, nemohly by se do Československa ihned dostat.⁵⁸ Na podobné problémy poukazuje také Miloslav John.⁵⁹ Vzniká tak otázka, zda by se do Československa dostaly sovětské letecké síly včas a v takovém rozsahu, aby měly větší než morální význam.

Dále také ignoruje citaci generála Krejčího, kterou chtěl Tesař přispět ke svým argumentům o nepřipravenosti Československa: „*Francie opevňovala 12 roků frontu dlouhou 350 km, my jsme za tři roky do jisté míry opevnili aspoň nejvíce ohrožené směry*“.⁶⁰ Plán z roku 1936, v jehož rámci mělo být v Československu opevněno za deset až patnáct let více než 1200 km hranice, přišel, jak se o dva roky později ukázalo, až příliš pozdě. Sám Šrámek píše, že plány se podařilo uspokojit pouze ze čtvrtiny, a že ani jedno těžké opevnění nebylo dokončené stoprocentně.⁶¹ Přesto tvrdí, že „*Československo bylo na válku s Německem v rámci svých možností připraveno dobře, z tehdejších evropských států asi nejlépe*“.⁶²

Tesař i Šrámek poskytují dostatečné množství argumentů pro podpoření svých závěrů. Ovšem Šrámkovy důkazy nestačí pro vyvrácení Tesařova závěru, a to, že Československo obranyschopné nebylo. To, že rozporuje některé Tesařovy teze, ale více je nekomentuje, jeho argumenty značně podkopává. Dále také nechává bez povšimnutí některé Tesařovy argumenty, které vyvrací jeho vlastní teze. Tím se Šrámek nemůže vyhnout pochybnostem o vlastním výkladu. Navíc při jeho výroku, že „*Československo bylo na válku s Německem v rámci svých možností připraveno dobře*“ pravděpodobně dává příliš velkou váhu spojení „v rámci možností“. To totiž vlastně vůbec neznamená, že Československo bylo dobře připraveno, jak se Šrámek snaží dokázat. Zřejmě bere v potaz právě to, že s opevňováním se začalo koncem roku 1935

---

⁵⁸ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 13.

⁵⁹ John, *Září 1938: Role A Postoje Spojenců ČSR*, s. 263-267.

⁶⁰ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 38.

⁶¹ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 54-55, 57.

⁶² Šrámek, „Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)“.

a v takovém případě skutečně lze tvrdit, že toho za tři roky bylo uděláno dost, ale ani přesto se nedá tvrdit, že „Československo bylo v rámci svých možností dobře připraveno“.⁶³

Pokud naopak budeme sledovat Tesařovy argumenty poukazující na to, že se s opevňováním mohlo a mělo začít dříve, a že ztracený čas již nebylo možné žádným úsilím vykompenzovat, není možné souhlasit ani s pomyslným „v rámci možností“. Také rozpory mezi budováním opevnění a koncepcí obrany, na které poukazuje Tesař, jsou podstatné v rámci hodnocení československé obranyschopnosti. To, že opevnění poutala příliš velkou část armády zmiňuje více autorů vycházejíc z různých zdrojů. Vzhledem k tomu, že Šrámek se tento argument ani nesnaží vyvrátit, lze považovat teze o rozporech za věrohodné. Československo bylo proti německé agresi obranyschopné jen v případě urychleného zásahu západních mocností. Jak se ukázalo o rok později v případě Polska, západní mocnosti neudělaly nic, co by zabránilo polské porážce. Lze předpokládat, že podobný osud by potkal i Československo, které by nebylo schopné dlouho vzdorovat. Otázka obranyschopnosti Československa se váže na příliš velký počet vnějších podmínek – urychlený zásah spojenců, neutralita Polska, Rakouska a Maďarska. Už jen proto, že je zde tolik předpokladů, nelze jednoznačně říci, že Československo bylo obranyschopné. Šrámkův závěr lze na základě provedené analýzy označit za chybný. Československo mohlo být připraveno lépe, kdyby zahájilo opevňovací práce dříve, kdyby se počítalo s případným útokem z rakouských a polských hranic a kdyby vybudovalo zázemí pro spojeneckou pomoc Sovětského svazu. Lze tedy potvrdit to, co se snaží dokázat Tesař, že Československo obranyschopné nebylo.

2.1 Edvard Beneš a příprava na válku

Dalším bodem, který často hraje v interpretacích Mnichovské dohody roli je Benešova podpora armády. Jak již bylo výše zmíněno, Edvard Beneš v roce 1932 po návratu z odzbrojovací konference v Ženevě varoval nejvyšší vojenské činitele o hrozbě německé agrese v budoucích letech, čímž podpořil i probíhající plány reorganizace

---

⁶³ Šrámek, “Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)”.

armády.⁶⁴ V duchu varování pak Beneš i nadále vyvíjel velké úsilí na posílení armády. O dva roky později na jednání Nejvyšší rady obrany státu prosadil přidělení prvních mimořádných finančních prostředků pro armádu.⁶⁵ Na další mimořádné půjčky z května 1936 se dokonce osobně podílel, přispěl na ní sto tisíc československých korun.⁶⁶

Krátce po nástupu do prezidentské funkce se Edvard Beneš začal pravidelně každé dva týdny scházet s generálním inspektorem reorganizace a modernizace armády generálem Janem Syrovým a s náčelníkem Hlavního štábu Ludvíkem Krejčím.⁶⁷

Benešův význam v posilování vojenského potenciálu byl tedy skutečně velký jak hned v úvodu své práce uvádí Karel Straka:

„opakovaně [se] projevil jako činitel, jenž měl rozhodující vliv na realizaci mimořádně důležitých opatření v armádě i civilní sféře obrany státu.“⁶⁸

K podílu druhého československého prezidenta se vyjadřuje i Dejmek:

„Viditelnějších výsledků nežli v oblasti diplomatické bylo za necelé tři roky Benešova prezidentství dosaženo – a to za mimořádně aktivní participace samotného prezidenta – na poli přímých obranných příprav, zvláště v oblasti vojenství.“⁶⁹

Jeho aktivita v oblasti vojenství dokazuje, že chtěl, aby bylo Československo na případný konflikt připraveno. I Eva Broklová uvádí, že Beneš byl připraven vydat rozkaz k obraně v případě německého útoku.⁷⁰ Na základě analýz poskytnutých Šrámkem, Strakou a Dejmekem poukazující na Benešovu značnou aktivitu v oblasti vojenských příprav můžeme označit tvrzení Broklové za správné.

---

⁶⁴ Straka, *S cílem jednotného usměrnění všech sil. Činnost vlády a Nejvyšší rady obrany státu v letech 1932-1938*, s. 76.

⁶⁵ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 26.

⁶⁶ Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 19.

⁶⁷ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 27.

⁶⁸ Straka, *S cílem jednotného usměrnění všech sil. Činnost vlády a Nejvyšší rady obrany státu v letech 1932-1938*.

⁶⁹ Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 18.

⁷⁰ Broklová, *Demokrat Edvard Beneš v Věře Olivové ad honorem: sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*, s. 53.

3. Spojenci

S otázkou obranyschopnosti úzce souvisí i problém týkající se mezinárodní situace Československa. To totiž vyjma Rumunska, se kterým však mělo nejkratší hranici, bylo jinak obklopeno nepřátelsky naladěnými státy. Uzavíráním spojenečství se tak snažila československá diplomacie vyvážit tuto nepříznivou situaci. Malá dohoda, tedy spojenečství Československa, Rumunska a Jugoslávie byla namířena proti maďarskému revizionismu. Francouzsko-československá smlouva o vzájemné pomoci posílená v roce 1935 československo-sovětskou smlouvou byla namířena proti případné německé, a jak se později ukázalo, i proti polské agresí.⁷¹

Dodrželi by spojenci Československa vůči němu spojenečský závazek při odmítnutí Mnichovské dohody a následném útoku nacistického Německa? To je otázka, kterou si kladou mnozí historikové. Ačkoliv se jedná o kontrafaktuální historii, je třeba se touto otázkou zabývat, protože souvisela s Benešovým rozhodnutím o přijetí Mnichovské dohody, a proto je i součástí pohledu na osudné podvolení. Přestože je otázka spekulativní, dá se odpověď na ni vysledovat z reakcí spojenců.

3.1 Francie

Nejdůležitějším spojencem byla Francie. Již v červenci poslal ministr zahraničí Bonnet vyslanci de Lacroixovi instrukce, dle kterých měl Benešovi dát najevo, že pokud dojde k válce, nemůže se spolehnout na dodržení spojenečských závazků Francie. Tomu předcházela nátlak Velké Británie na Francii, aby se takto vyjádřila. Chamberlain nehodlal zatáhnout svou zemi do konfliktu s nacistickým Německem kvůli československému problému s menšinou. Po setkání Chamberlaina s Hitlerem v Berghofu přišlo 19. září 1938 britsko-francouzské ultimátum. Bonnet se nechal slyšet, že by „československé odmítnutí znamenalo zneplatnění spojenečské smlouvy s Francií.“ a také, že „Francie nic neudělá bez Británie“. Definitivně potvrdil toto stanovisko de Lacroix 21. září při setkání s Benešem.⁷²

---

⁷¹ Pečenka a Luňák, *Encyklopedie moderní historie*, s. 90, 156, 281, 294 a Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 30.

⁷² Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 34-35, 41-42, 55-57.

Náznaků o postoji Francie při případném nepřijetí Mnichovské dohody a následné německé agresi je více, nicméně i z výše zmíněných je téměř jasné, jak by se Francie zachovala. Většina historiků v tomto případě nezachází do spekulací, ale francouzské náznaky či výhrůžky jsou obsahem téměř všech výkladů.⁷³ Pavel Šrámek je výjimkou a v rámci kontrafaktuálního výkladu zmiňuje přesvědčení, že by Francie své spojenecké závazky nedodržela.⁷⁴

3.2 Sovětský svaz

Postoj Sovětského svazu v případě odmítnutí Mnichovské dohody československou vládou a německé agrese není tak jasný jako postoj Francie. Spor se vede v interpretaci jednání mezi vyslancem Sovětského svazu Sergejem Alexandrovským a Edvardem Benešem. Československý prezident se skrze vyslance dotazoval Sovětského svazu, zda dodrží spojenecké závazky při německé agresi, pokud je dodrží i Francie a také pokud pomůže ve smyslu paktu Společnosti národů, tedy mimo spojeneckou smlouvu, která byla právě závislá na zásahu Francie. Na obě otázky se mu dostalo kladné odpovědi.⁷⁵

Další ukázkou sovětské ochoty bylo vyhovění žádosti ministra zahraničí Kamila Krofty z 22. září 1938. Ten žádal po Sovětském svazu demarši proti Polsku. Hned další den prohlásila sovětská vláda, že v případě polského útoku na Československo bude Sovětský svaz považovat smlouvu o neútočení mezi ním a Polskem za neplatnou.⁷⁶

Pravděpodobně nejspornějším bodem otázky sovětského postoje je Benešův dotaz vznesený ráno 30. září 1938 sovětskému vyslanci, jaká by byla reakce Moskvy v případě, že by Československo nepřijalo Mnichovskou dohodu a stálo by tak proti nacistickému Německu za nečinného přihlížení Francie a Velké Británie. K přijetí Mnichovské dohody však došlo ještě předtím, než přišla odpověď z Moskvy. Po přijetí

---

⁷³ Například Dejmek viz *Kořeny Mnichovské dohody a její důsledky* a Nálevka viz *Mnichov a vznik druhé světové války* v Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*, s. 56, s. 74, dále také Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 57,

⁷⁴ Šrámek, "Rozcestí slepých uliček. Mnichov 1938".

⁷⁵ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 27-28.

⁷⁶ Tamtéž, s. 30.

Mnichovské dohody tak byla odeslána zpráva, že odpověď na československý dotaz již není potřeba.

Tesař poukazuje na to, že Sovětský svaz v době zářiové krize vystupoval skutečně jako věrný a čestný spojenec. Dále tvrdí, že otázka, zda by Sovětský svaz přišel Československu na pomoc, je zbytečná, jelikož se v osudném okamžiku rozhodlo československé vedení Mnichovskou dohodu přijmout. Tesař tvrdí, že se samotnou pomocí Sovětského svazu bez pomoci Francie nikdy nepočítalo.

„S pomocí SSSR se počítalo právě v té podobě, v jaké byla poskytnuta a jak odpovídá historické podobě konfliktu, vedeného diplomatickými nótami a vojenským blufováním, manévry a vydíráním. Sovětská pomoc byla kartou v mocenské hře, ne válce.“⁷⁷

Tuto hypotézu potvrzují i autoři práce *Dlouhé stíny Mnichova* a dodávají, že ani včasná pozitivní odpověď na dotaz Edvarda Beneše z 30. září 1938 by československé rozhodnutí neovlivnila.⁷⁸

Vít Smetana je také přesvědčen o tom, že by Sovětský svaz nepřišel na pomoc Československu nad rámec československo-sovětské smlouvy, tedy bez zásahu Francie.⁷⁹

3.4 Mezinárodní izolace jako důsledek chybné zahraniční politiky?

Příčiny této mezinárodní izolace Československa jsou často identifikovány rozdílně. Dají se rozdělit do dvou směrů. Ten první klade důraz na chybnou politiku Francie a Velké Británie. Ten druhý pak viní československou orientaci na nesprávné mocnosti.

Mary Heimannová označuje za příčinu stavu Československa, tedy mezinárodní izolace a obklíčení nepřátelskými státy, *„dvacet let promarněné Benešovy*

---

⁷⁷ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 31-33.

⁷⁸ Kuklík, Němeček a Šebek, *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*, s. 67.

⁷⁹ Smetana, *Ani vojna, ani mír: Velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války*, s. 51.

diplomacie“.⁸⁰ Obecněji nabízí stejný výklad jako Podiven. Ten poukazuje na špatnou zahraničněpolitickou orientaci Československa v meziválečné době. Podle něj se mělo Československo orientovat na sousedící země jako bylo Německo, Rakousko, Polsko a Maďarsko. Podiven dává vinu za chladné a nepřátelské vztahy s těmito zeměmi československé zahraniční politice.⁸¹ Teze Podivena však důsledně vyvrací Věra Olivová. Poukazuje na to, že ve dvacátých letech byly budovány přátelské vztahy mezi Československem a Německem. K obratu však podle Olivové došlo ve třicátých letech, kdy v těchto zemích narůstaly pravicové a nacistické tendence ve vnitřní politice. Navíc mezi nimi zaujalo vedoucí roli nacistické Německo, jehož vůdce nejen neměl zájem na existenci Československa, nýbrž usiloval o jeho zničení.⁸² Argumentace Věry Olivové je detailní a věrohodná, neopomíjí nebo nepodceňuje, na rozdíl od Podivena, některé zásadní události, a proto lze usoudit, že jsou závěry Podivena, potažmo Mary Heimannové, o zahraniční politice meziválečného Československa chybné.⁸³

---

⁸⁰ Heimann, *Czechoslovakia: the state that failed*, s. 82. [překlad autora]

⁸¹ Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 396, 401, 406-407, 413, 424.

⁸² Olivová, *Manipulace s dějinami první republiky*, s. 22.

⁸³ Poukazuje například na lánskou smlouvu a pražskou smlouvu o spolupráci s Rakouskem, viz Olivová, *Manipulace s dějinami první republiky*, s. 21.

4. Všeobecná mobilizace v září 1938

V otázce obranyschopnosti má své místo i všeobecná mobilizace z 23. září 1938. Ve výkladech o ní dochází ke značným rozporům. Bývá totiž často až přehnaně pozitivně hodnocena, přestože existují důkazy, že její průběh nebyl bezchybný. Kladná interpretace mobilizace poskytuje kritikům Benešova rozhodnutí argument pro to, že se mělo bojovat. Pokud však tento argument vychází z mylného hodnocení mobilizace, lze ho označit za rozporuplný. Je tedy nejprve nutné podívat se na to proč vznikají v pohledu na mobilizaci rozdíly.

Autoři knihy *Češi v dějinách nové doby* hodnotí mobilizaci jako „bezvadně“ provedenou. Dle jejich slov dokazovala, že lid „smýšlel a choval se jinak než vláda“ a chtěl bojovat, což dokazuje i rychlý zásah v pohraničí a „pacifikace“ této oblasti. Vzápětí na to však autoři zmiňují, že Československo „přijalo výzvu a bylo připraveno bojovat“, a „že ani Beneš, ani vedoucí politické garnitury, a tím méně národ, nebyly ochotny kapitulovat za všech okolností“.⁸⁴ Je nutno poukázat na to, že autoři částečně vyvrací svůj původní výrok o hrázi mezi lidem a Benešem spolu s představiteli vlády, jelikož mobilizace jako projev vzdoru byla vyhlášena právě Benešem. To potvrzuje i tvrzení Zbyňka Zemana, který píše, že se národ v té chvíli semknul kolem prezidenta.⁸⁵

Jan Křen hodnotí průběh mobilizace obdobně. Podle něj „měla impozantní průběh a přesvědčivě dokumentovala odhodlaný a bojovný postoj české i slovenské veřejnosti“.⁸⁶

Na druhé straně jsou zde autoři připisující mobilizaci jiné charakteristiky. Zeman píše, že proběhla „klidně“⁸⁷, Jan Tesař se vyjadřuje také dosti rezervovaně a tvrdí, že až na jeden případ byla uskutečněna „bez větších zmatků“.⁸⁸

---

⁸⁴ Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 634-635.

⁸⁵ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 129.

⁸⁶ Křen, *Dvě století střední Evropy*, s. 442.

⁸⁷ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 129.

⁸⁸ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 51.

Kde však má opodstatnění výrok, že mobilizace proběhla „bezvadně“? Podiven zmiňuje jako argument rychlou pacifikaci pohraniční oblasti, detailněji svoje tvrzení nepodkládají. Důvodů však může být více. Lze se domnívat, že se opírá například o Benešovu zprávu, ve které československým vyslancům v zahraničí sdělil: „*Průběh mobilizace bezvadný, lid absolutně pevným, vláda plným pánem situace*“.⁸⁹

Zdůvodnění hodnocení Podivena je potřeba rozebrat. Argumentuje tím, že došlo k okamžité pacifikaci pohraničí. Toto tvrzení však částečně vyvrací Jan Tesař, který poskytuje údaj o ztrátách Stráže obrany státu v oblasti od Teplic po Jindřichův Hradec od 13. do 28. září 1938: 52 mrtvých nebo zraněných a 234 zajatých a unesených do Německa.⁹⁰ Tato čísla podporuje i zpráva německého generála Friedricha Köchlinga o jeho působení u Sudetoněmeckého Freikorpsu. Ten vyčíslil celkové ztráty na české straně v období od 18. září do 1. října 1938 následovně: 96 mrtvých, 50 zraněných a 2.027 zajatých.⁹¹ I Eva Hahnová zmiňuje, že v druhé polovině září bylo usmrceno přes sto československých občanů sudetoněmeckými aktivisty.⁹² Vzhledem k tomu, že výše uvedené odhady obětí jsou stanoveny za druhou polovinu září a mobilizace proběhla 23. září 1938, nelze přijmout jednoznačný závěr, avšak na základě těchto údajů se lze domnívat, že Podivenův výrok o „*promptní pacifikaci*“ není zcela na místě.⁹³

Technická otázka mobilizace je také důležitá. Tesař zmiňuje, že v rámci všeobecné mobilizace zdaleka nebyly uspokojeny plány například v oblasti motorizace. Vychází z odhadů plukovníka Václava Hyndráka. Podle něj bylo v době mobilizace k dispozici něco mezi 50-70 % aut, která byla navíc ve špatném stavu a chyběl i personál, který by je řídil.⁹⁴ Na tyto komplikace poukazuje i Pavel Šrámek, který ještě upřesňuje, že 28. září kritický stav způsobený nedostatkem vozidel zabránil některým

---

⁸⁹ Dejmek, *Kořeny Mnichovské dohody a její důsledky* v Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*, s. 76.

⁹⁰ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 65-66.

⁹¹ Trial of the major war criminals before the International Military Tribunal, volume XXXVI, s. 358, 363.

⁹² Hahnová, *Mnichov je zrádná paralela* v Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*, s. 90.

⁹³ Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 634.

⁹⁴ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 48.

záložním útvarům, aby zaujmuly stanovené pozice. Upozorňuje i na problémy v logistice, především v železniční síti, která vojenské transporty sotva zvládala.⁹⁵ Šrámek o komplikacích více pojednává ve své knize *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*. Podle něj existovaly obtíže i s uspokojením stanoveného počtu mobilizovaných. Vinu v tomto ohledu přikládá nedostatečnému nástupu mužů německé a slovenské národnosti.⁹⁶ O bezvadně provedené mobilizaci nemluví ani Robert Kvaček, který poukazuje na tytéž problémy jako Šrámek a Tesař.⁹⁷

Dá se tedy na základě těchto tvrzení mobilizace považovat za úspěšnou? Její technická stránka a provedení nebyla bezchybná a v určitých oblastech docházelo ke kritickým nedostatkům. Z hlediska morálního významu však mobilizace znamenala hodně. Jenže zde šlo patrně o nadšení z toho, že nedojde ke kapitulaci a vojáci budou moci svojí zemi hájit se zbraní v ruce. Právě s ohledem na komplikace se lze domnívat, že příliš kladné až opěvující referování o mobilizaci se netýká jejího průběhu, ale spíše nadšení lidu z domnění, že se Československo bude bránit. Ale i v takové interpretaci můžeme najít pochybnosti. O těch se zmiňuje hned několikrát Tesař. Ten píše, že pokud by se národ skutečně chtěl bránit, zachoval by se v osudných momentech jinak. Tesař kritizuje, že v době, kdy již byl znám protektorátní plán Hitlera a v momentě bezprostředně po jeho realizaci, nebyla podniknuta žádná akce na zničení vojenských materiálů, prototypů tanků a tak dále, což podle něj jasně dokazuje, jak byl český národ skutečně odhodlán k boji.⁹⁸ Této otázky se dále dotýká i Igor Lukeš, který poukazuje na fakt, že se národ ve chvíli přijetí Mnichovské dohody s rozhodnutím smířil.⁹⁹ I Robert Kvaček zmiňuje, že Češi s nadějí na budoucí zvrácení situace rozhodnutí nebojovat, ačkoliv se slzami v očích, přijali.¹⁰⁰ Podobně to hodnotí i Jan Filípek: „*Překvapujícím rysem kapitulace bylo jeho v podstatě jednomyslné přijetí masami obyvatelstva.*“¹⁰¹

---

⁹⁵ Šrámek, *Československá armáda na podzim 1938* v Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*, s. 110-111.

⁹⁶ Šrámek, *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, s. 84-85.

⁹⁷ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 64.

⁹⁸ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 103, 113, 119.

⁹⁹ Lukeš, *Československo mezi Hitlerem a Stalinem: Benešova cesta k Mnichovu*, s. 259.

¹⁰⁰ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 154, 169, 170.

¹⁰¹ Filípek, *Mnichov 1938 - hra o Československo*, s. 130.

K tomu se musí přihlídnout při interpretování Benešova rozhodnutí o přijetí Mnichovské dohody jako fatální chyby s poukazem na úžasný průběh mobilizace.

5. Britsko-francouzský návrh

Při hodnocení Benešovy role v Mnichovské dohodě dochází k rozdílným interpretacím jeho kroků při jednání s Francií, Velkou Británií a sudetskými Němci především ve druhé polovině září. Během nich totiž nikdy nezaujal pevné, odmítavé stanovisko, a naopak se ústupkům, ať už v reálné nebo úvahové podobě, nevyhýbal. Byla to ze strany Beneše snaha o minimalizaci ztrát v obavě před izolovanou válkou s Německem? Hrál hru o čas, dokud se neobrátl poměr sil mezi zastánci appeasementu a těmi, co ustupovat nechtěli? Nebo se jednalo o špatné posouzení situace?

Základem těchto úvah jsou územní požadavky nacistického Německa, o kterých 15. září 1938 v Berchtesgadenu jednali Hitler s Chamberlainem. Nacistický vůdce ve jménu sudetských Němců požadoval souhlas s připojením sudetoněmeckých sídelních území k nacistické říši.¹⁰² Britský předseda vlády Hitlerovi neposkytl žádné stanovisko a záležitost odročil s tím, že jí musí nejprve projednat se svou a francouzskou vládou.¹⁰³ Ještě tentýž den pověřil Beneš sociálnědemokratického ministra Jaromíra Nečase, aby tajně naznačil představitelům Francie a Velké Británie ochotu Československa postoupit jisté pohraniční území. Přestože bývá existence „Nečasovy aféry“ předmětem sporů,¹⁰⁴ většina autorů se na ní shoduje.¹⁰⁵

V souvislosti s Nečasovou aférou je podstatné, že Beneš tento návrh vyjádřil i francouzskému vyslanci Victorovi de Lacroixovi. Podle Marèse se Beneš tímto krokem snažil projevit Francii vůli k ústupkům, ale ve formě, která bude přijatelná pro Československo a zachová životaschopnost státu.¹⁰⁶ K podobnému závěru dochází

---

¹⁰² Jedná se o sporný pojem užívaný především představiteli SdP, v těchto oblastech žilo i mnoho Čechů viz Brügel, *Češi a Němci 1918-1938*, 544, 625.

¹⁰³ Tamtéž, s. 604.

¹⁰⁴ Nečas měl Benešův návrh po jeho předložení zničit. O jeho existenci ale lze nalézt důkazy. Poskytuje je Marès, který poukazuje například na výpověď Daladiera před parlamentní komisí v roce 1947 a na jeho rukopisné poznámky psané při schůzce v Londýně viz Marès, *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*, s. 207.

¹⁰⁵ Například Dejmek viz *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*, s. 147; Tesař viz *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 97-98; Nálevka viz *Mnichov a vznik druhé světové války v Mnichov 1938: sedmdesát let poté: sborník textů*, s. 56; Brügel viz *Češi a Němci 1918-1938*, s. 614.

¹⁰⁶ Marès, *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*, s. 207.

i Dejmek, který tvrdí, že se tímto krokem Beneš snažil vyhnout možnému řešení krize, kterým by byl plebiscit v okresech s výraznou německou populací.¹⁰⁷ Tesař na Benešovu nabídku nahlíží jako na prostředek pro získání času. Podle něj československý prezident doufal v obrat německé agrese na Polsko, a proto se pokusil tímto ústupkem alespoň částečně uspokojit všechny zúčastněné strany. Tesař poskytuje ještě jeden argument. Beneš navrhoval postoupení například Chebska, které podle Tesaře bylo pod kontrolou sudetoněmeckých povstalců, čímž by postoupil území, nad kterým nemělo Československo stejně žádnou moc.¹⁰⁸

V rozporu s těmito autory je tvrzení Brügela, který zpochybňuje, že by Beneš podobný návrh francouzskému vyslanci přímo zmínil. Podle Brügela Beneš pouze vzpomínal, že v roce 1919 sám navrhoval oddělení Chebska, ale nyní by s odstoupením nesouhlasil v obavě, že by vznikl precedens. Přestože podle Brügela neprezentoval Beneš de Lacroixovi přímý návrh, uznává, že touto formulací mohl naznačit možnost vydání určitých nevelkých oblastí za garanci toho, že by od Československa nebyly žádány jiné územní ústupky.¹⁰⁹ Brügelova teze je tedy poněkud neurčitá, jelikož připouští více možností. Interpretace Dejmkova, Marèse a Tesaře se však navzájem nevylučují. V tomto ohledu lze tedy říci, že Beneš mohl sledovat všechny zmíněné cíle. Snažil se minimalizovat rizika, což není vzhledem k jeho pragmatismu překvapující, a zároveň hrál o čas, což potvrzuje jeho přesvědčení, že k válce dojde.

Britsko-francouzský návrh předložený 19. března Benešovi byl pro něj a celé Československo těžkou ranou. Dával na výběr mezi odstoupením okresů s prostou většinou obyvatel německé národnosti a plebiscitem. Jak již bylo zmíněno, Beneš se plebiscitu snažil vyhnout, avšak nabízená alternativa nebyla v rámci zachování životaschopnosti státu přijatelná. Ani garance Francie a Velké Británie upravených hranic nabídku nikterak nezjemnila.¹¹⁰ Beneš tedy další den zaslal odmítavou odpověď s vysvětlením, že uskutečnění britsko-francouzských návrhů by se dalo přirovnat

---

¹⁰⁷ Dejmek, *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*, s. 147.

¹⁰⁸ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 98-99.

¹⁰⁹ Brügel, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 613.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 617.

k sebevraždě státu a nabídnul řešení ve formě arbitrážního rozhodnutí,¹¹¹ které bylo zakotveno v československo-německé smlouvě z října 1925.¹¹² Zbyněk Zeman tento krok vysvětluje jako snahu Beneše získat více času než by se obrátil poměr sil ve vládách Francie a Velké Británie ve prospěch Hitlerových odpůrců.¹¹³

Vít Smetana považuje britsko-francouzský návrh částečně za výsledek Nečasovy mise a Benešova jednání. Smetana vychází ze zpráv československého vyslance ve Francii Štefana Osuského a Victora De Lacroix. Podle francouzského vyslance byla Benešova ústupnost tím, co přesvědčilo Daladiera kývnout na britsko-francouzský návrh. Podle zpráv Osuského zase francouzský politik Anatole de Monzie tvrdil, že když už i Beneš naznačil možné odstoupení sudetského území, byl zbytek pouhou otázkou rozsahu územního ústupku.¹¹⁴

Beneš nemusel na odpověď dlouho čekat, ve dvě hodiny v noci z 20. na 21. září mu přišli vyslanci Newton a de Lacroix oznámit, že odvolávat se na arbitrážní smlouvu je zbytečné a Československo se musí britsko-francouzskému návrhu podrobit. Podstatné je, že francouzský vyslanec prezidenta upozornil, že pokud bude on a vláda zastávat stále odmítavé stanovisko, bude Československo v případě války považováno za odpovědné a Francie se nebude cítit vázána spojeneckou smlouvou. Hlavně kvůli tomuto výroku nabyl britsko-francouzský návrh podobu ultimáta.¹¹⁵ Hned ráno Beneš zahájil jednání o jeho přijetí. Podle Dejmků se Beneš opět pokusil získat čas, a to tím, že si nechal vyžádat písemnou verzi ultimáta, které v noci obdržel.¹¹⁶ S tezí o snaze co nejvíce oddálit rozhodnutí o přijetí souhlasí i Zeman. Po rychlém dodání písemné podoby ultimáta a s další výhružkou, že váháním a oddalováním riskuje Československo německý útok, oznámila vláda v souladu s Benešem, že se britsko-francouzskému návrhu podřizuje, avšak ho přijímá jako celek, tedy i se zárukami, které západní

---

¹¹¹ Rozhodčím orgánem by v takovém případě byla Rada Společnosti národů viz Pečenka a Luňák, *Encyklopedie moderní historie*, s. 281.

¹¹² Dejmek, *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*, s. 155.

¹¹³ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 124.

¹¹⁴ Smetana, *Ani vojna, ani mír: Velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války*, s. 35-37, s. 500.

¹¹⁵ Brügel, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 627.

¹¹⁶ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 125.

mocnosti nabízely. Podle Zemana se Beneš ještě před přijetím pokusil zmapovat skutečnou situaci ve Francii, jelikož vyplynulo na povrch, že výhrůžka o nesplnění spojeneckých závazků nebyla projednána ani schvalována vládou, nýbrž ji inicioval francouzský ministr zahraničí Bonnet. Po hovoru s Léonem Blumem však nabyl přesvědčení, že by v případě odmítnutí návrhu skutečně muselo Československo čelit hrozícímu německému útoku bez svého západního spojence.¹¹⁷

Poněkud jiný pohled poskytuje Mary Heimannová. Ta tvrdí, že Beneš si nátlak „objednal“. Situaci interpretuje následovně: *„Pro Beneše by [přijetí návrhu, pozn. aut.] znamenalo národní hanbu a politickou sebevraždu. Proto téměř naléhavě žádal o vyvinutí co největšího a mimořádného francouzsko-britského nátlaku, čímž by si zachoval alespoň falešnou národní úctu. Dále pokračuje: „Jeho spojenci se nad ním slitovali do té míry, že ho nechali prohlásit, že pokud by bylo zachováno odmítavé stanovisko, ponechala by Francie a Velká Británie Čechy svému osudu.“*¹¹⁸ Teze Heimannové však naráží na výklad Zemana, který poukazuje na prezidentovu snahu o zjištění skutečné situace. „Objednání“ francouzského a britského nátlaku popírá i Brügel s poukazem na Benešovu snahu získat mocnosti na svou stranu proti Hitlerovi.¹¹⁹

Proč by Beneš nejprve žádal, aby Francie a Velká Británie pohrozila opuštěním Československa v případě nepřijetí návrhu a poté se snažil zjistit, zda francouzská výhrůžka je stanoviskem vlády nebo pouze Bonneta? Lze se domnívat, že Heimannová ve svém výkladu zaměnila hlavního aktéra kontroverzní události. Její interpretace se totiž velice nápadně podobá spekulaci o vyžádání nátlaku v souvislosti s předsedou vlády Milanem Hodžou. O rozhovoru mezi Hodžou a francouzským vyslancem pojednává více autorů, nicméně jednostranný výklad, jaký předkládá Heimannová, je nedostatečně podložený. Například Marès zpochybňuje tuto „objednávku“ na základě toho, že de Lacroix, kterému měl Hodža nabídku ústupu v případě francouzského nátlaku telefonicky předat, nepořídil dle přímého nařízení Bonneta o tomto hovoru

---

¹¹⁷ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 125-126.

¹¹⁸ Heimann, *Czechoslovakia: the state that failed*, s. 80. [překlad autora]

¹¹⁹ Brügel, *Češi a Němci 1918-1938*, s. 628.

těsnopisný záznam.¹²⁰ Zeman o rozdílném výkladu rozmluvy obou zúčastněných také pojednává, avšak nedochází k žádnému závěru.¹²¹ Nicméně je na místě tvrzení Heimannové označit za nepravdivé a chybné.

Z jednání Edvarda Beneše v souvislosti s britsko-francouzským návrhem lze vysledovat několik jeho cílů. Za prvé se snažil jednání zdržovat, přičemž doufal v to, že se obrátí poměr sil mezi zastánci appeasementu a jejich odpůrci. Zároveň však stále nechával otevřené dveře domluvě, ale za podmínek, které by určil on a nikoliv Francie, Velká Británie nebo nacistické Německo. Na základě toho, co se stalo o několik dní později lze říci, že ani pevné odmítavé stanovisko hned od začátku mezinárodních jednání by československé pohraničí nezachránilo. Adolf Hitler byl po celou dobu pánem situace a Chamberlainovi neotevřelo oči ani setkání s ním v Godesbergu. Lze se proto domnívat, že pokud by byla veškerá jednání o československém pohraničí rezolutně odmítnuta hned z počátku a Nečas by nebyl pověřen svou misí, byl by závěr stejný. Tedy uskutečnila by se konference bez zastoupení Československa a na ní se domluvilo odtržení pohraničí ve prospěch nacistického Německa. Pokud by se však Nečasova mise zdařila a Francie by návrh prezentovala za svůj, a podle toho za ním také stála, mohlo být Československo zachováno v životaschopné podobě.

---

¹²⁰ Marès, *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama mezi Hitlerem a Stalinem*, s. 209.

¹²¹ Zeman a Klimek, *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, s. 126.

6. Interpretace přijetí Mnichovské dohody

Pro pohled na různé interpretace přijetí Mnichovské dohody bylo potřeba vyjasnit některé rozporuplné události a situace, které dohodě předcházely, a které se promítají do hodnocení Beneše. Na základě identifikace těchto rozporů a jejich příčin v předchozích podkapitolách je možné podrobit analýze samotné interpretace Benešovy role v Mnichovské dohodě.

Jedním z největších kritiků Edvarda Beneše je Jan Patočka. Ten popisuje Beneše jako vedoucí osobu, jež nemohla podstoupit rizika a přijmout odpovědnost za život a za smrt miliónů lidí. Podle Patočky byl Beneš „*slabý člověk, dobrý jako sekretář, jinak nic.*“. Toto je Patočkovo vysvětlení Benešovy mnichovské kapitulace a s ní spojené zlomení „*morální páteře společnosti*“. Patočka se otázce věnuje velice krátce, na pouhých třech stranách, a proto není mnoho k analyzování. Jeho pohled je však důležitý, jelikož jeho stopy můžeme nalézt i v interpretacích Podivena a Jiřího Pernese. V Patočkově krátkém výkladu pojednávajícím o Benešově kapitulaci lze nalézt několik argumentů. Dozvíme se tak, že Patočka vychází z předpokladu, že Československo bylo obranyschopné, z čeho však vychází, nepíše. Dále přirovnává případnou obranu k Sovětsko-finské válce.¹²²

Přirovnání však není příliš vhodné. Z technického hlediska nacházíme pravděpodobně nejpodstatnější rozdíl svědčící o neadekvátnosti přirovnání v délce hranic. Zatímco Finové hájili zhruba třináct set kilometrů dlouhou hranici,¹²³ Československo muselo hájit přinejmenším hranice dlouhé něco málo přes dva tisíce kilometrů. To byla délka hranic pouze s Německem.¹²⁴ A dalo se počítat i s agresí Polska a Maďarska, což by rozsah bráněných hranic ještě rozšířilo. Situace Československa a Finska je toliko podobná územními požadavky agresorů. I Sovětský svaz žádal po Finsku odstoupení oblastí, na kterých měl zájem a na kterých se nalézala finská obranná linie. Podobnost však pokračuje i ve finském postoji. Sám maršál Carl Gustaf Mannerheim naléhal na vládu, aby vyřešila spor diplomaticky, jelikož armáda

---

¹²² Patočka, *Co jsou Češi?: malý přehled fakt a pokus o vysvětlení*, s. 103-106.

¹²³ Edwards, *The Winter War: Russia's invasion of Finland, 1939-1940*, s. 19.

¹²⁴ Mikolášek a Barták, „Historická pohraniční opevnění ČSR - rekonstrukce výstavby podzemních prostor“.

není na podobný konflikt připravena. Co však Patočkovu srovnání znemožňuje je to, že Finsko bylo Sovětským svazem napadeno náhle, bez vyhlášení války.¹²⁵ Navíc Finsko bylo po dobu konfliktu podporováno řadou států včetně Francie a Velké Británie.¹²⁶

Ani jeho argumentace obranyschopností státu není založena na skutečné situaci ze září 1938. Obranyschopnost byla prozkoumána v kapitole 2. Obranyschopnost Československa. Proto je možné argumentaci označit za chybnou.

Další Patočkovu tvrzení, které naráží na pochybnosti, je otázka Benešovy neschopnosti rozhodnout o smrti či životu miliónů lidí. Při úvahách o nepřijetí Mnichovské dohody Československem a následné německé agresi, při které by Francie nedodržela své spojenecké závazky, by kromě izolované války byla možná i válka po boku Sovětského svazu, jehož pomoc nebyla zcela vyloučena. V takovém scénáři by byl možný vznik koalice protisovětské, resp. protibolševické.¹²⁷ Beneš tedy rozhodl i s ohledem na ostatní evropské národy. Patočkův závěr je omezený pouze na Čechy a Slováky, jejichž morální páteř Beneš podle něj zlomil, a kteří by podle něj přes vojenskou katastrofu utrpěnou v izolované válce dokázali „*shromáždit morální energii pro budoucnost*“. Beneš podle Patočky „*rozhodl pro malost*“.¹²⁸ Pokud však na situaci bude nahlíženo ze širšího hlediska, dal by se říci opak. Rozhodl pro velikost. Neomezil se pouze na zájem národa, nýbrž i na zájem celé Evropy, který však byl klíčový i pro dlouhodobé zachování Československa. Sice se jedná pouze o úvahy, ale pokud by opravdu došlo k vytvoření jakési protibolševické koalice, ve které by se pravděpodobně nacházelo nacistické Německo a Polsko, možná i západní mocnosti, je otázkou, jak by Evropa vypadala dnes.¹²⁹

---

¹²⁵ Taylor, “Mannerheim draws lines in the snow”.

¹²⁶ Dejmek, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938* v Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 35.

¹²⁷ Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 31-33, dále také Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 101.

¹²⁸ Patočka, *Co jsou Češi?: malý přehled fakt a pokus o vysvětlení*, s. 102.

¹²⁹ Na možný vznik protibolševické koalice poukazuje mimo jiné i historik Bořivoj Čelovský viz Čelovský, *Mnichovská dohoda 1938*, s. 380 nebo také Dejmek viz *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938* v Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 31.

Bez ohledu na vznik možné protibolševické koalice hodnotí Benešův „evropanský“ postoj stejně i Alexandr Ort. Navíc dodává, že se prezident rozhodl bojovat s nacistickým Německem, ale v té podobě, že proti němu chtěl postavit zástupce demokratického světa. Ort to považuje za gigantický, téměř nesplnitelný boj, který vyžadoval obrovskou odvahu od toho, kdo se do něj pustil:

*„neboť pustit se do boje velmi těžkého a beznadějného, spíše pro čest, než pro skutečné vítězství, vyžaduje sílu vůle a velkou odvahu, což v žádném případě nemá nic společného s kapitulantstvím“.*¹³⁰

Patočkův výrok o Benešovi jako dobrém sekretáři pak vyvrací Eva Broklová. Ta poukazuje na válečnou korespondenci mezi Masarykem a Benešem, která podle ní jasně dokládá, že Beneš byl člověkem iniciativním a neplnil roli Masarykova sekretáře.¹³¹

Patočkova argumentace je přítomna i v knize Podivena, a dá se proto soudit, že se s ní Podiven ztotožňuje. Také se vyslovuje pro to, že se Československo mělo bránit, protože by tím byl „morální kapitál (...) zachován a rozmnožen“. Podiven líčí Beneše jako muže, co má strach. Jeho reakci na faktický britský souhlas s mobilizací z 23. září 1938 interpretuje následovně:

*„zarazil se a s nezvyklým vzrušením začal prudce přecházet po pokoji, nepřítomným hlasem opakoval „Ano...“, a poté řekl: „To je válka!“ – To nebylo úlevné odhodlání, to byl strach z odpovědnosti, strach z nepředvídatelného“.*¹³²

Z tohoto předpokladu Podiven usuzuje, že měl Beneš přenechat odpovědnost těm, co se nebáli. Sám si toto tvrzení podkopává, když píše, že ti ostatní, kterým měl

---

¹³⁰ Ort, *Edvard Beneš - diplomat a politik*, s. 57.

¹³¹ Broklová, *Demokrat Edvard Beneš v Věře Olivové ad honorem: sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*, s. 45; tomuto tvrzení přispívá i Jaroslav Hroch viz *K pojetí historické odpovědnosti u Edvarda Beneše* v Carbol et al., *Edvard Beneš: 80 let od volby prezidentem*, s. 42; dále také Tesař viz Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 93.

¹³² Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 649.

dle Podivena tuto odpovědnost přenechat „*zůstávali – víceméně ochotně – v jeho závětrí*“.¹³³

Dále také dodávají, že „*Beneš však nikdy nebyl politikem tvořivě iniciativním*“.¹³⁴
V tom můžeme zahlédnout analogii Patočkova výroku o Beneši jako dobrém sekretáři.

Ovšem jejich předpoklad, a to, že Beneš jednal ze strachu, vychází z mylné interpretace oné prezidentovy reakce na britskou radu. Na to upozorňuje Věra Olivová. Pro Beneše to bylo splnění všech jeho přání. V rámci svého přesvědčení, že k válce dojde tak či onak, doufal ve válku, kdy demokratické síly v Evropě budou mít převahu nad těmi nacistickými a fašistickými.¹³⁵

Patočkův vliv lze vidět i v hodnocení Jiřího Pernese. Ten je přesvědčen, že ztráty, které by Československo v konfliktu utrpělo, by nebyly tak hrozné, aby se po nich národ nemohl znovu postavit na nohy. Navíc tvrdí, že: „*Nikdo totiž neví, jak by válka skutečně probíhala a jaké ztráty by si vyžádala*“. Případný střet s nacistickým Německem přirovnává k obraně Srbska proti Rakousko-Uhersku za první světové války a dále také poukazuje na Poláky, jejichž ztráty sice podle Pernese byly hrozné, ale staly se součástí národní hrdosti poválečných generací polského národa. Srovnává také situaci případného konfliktu s tou, která panovala v okupačním režimu druhé republiky. Zatímco ve válce by každý voják riskoval jen svůj život, riskovali při odhalení odbojáři životy především svých nejbližších, svých spolupracovníků a tak dále. K tomu je však nutno poznamenat, že ve válce sice vojáci riskují své životy, ale ohroženi jsou i civilisté, a to všichni bez výjimky. Tuto situaci prý podle Pernese mohl pochopit jen málokterý z politiků, kteří o přijetí Mnichovské dohody rozhodli „*a kteří pak z bezpečí Londýna své krajany vyzývali ke statečnosti*“. Kapitulace v září 1938 pak přivedla situaci, „*kteřá lámala charaktery a kteřá zlomila českému národu páteř*“. Na závěr Pernes dodává, že rozhodnutí o přijetí Mnichovské dohody bylo tragické a národu uškodilo.¹³⁶

---

¹³³ Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 646.

¹³⁴ Tamtéž, s. 649.

¹³⁵ Olivová, *Manipulace s dějinami první republiky*, s. 26-27.

¹³⁶ Pernes, *Mnichov je stále aktuální* v Dejmek a Loužek, *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*, s. 91-93.

Pernesova teze je založena na pochybných předpokladech. Jedním z argumentů autora je totiž to, že nikdo neví, jak by válka opravdu probíhala. To lze vyložit následovně: Pernes se snaží naznačit, že by se na stranu hrdinně vzdorujícího Československa ze solidarity přidaly západní mocnosti, které však dříve pomoc při nepřijetí nejprve britsko-francouzského plánu a později i Mnichovské dohody odmítly. Jisté je, že toto zpochybnění má vyvolat dojem, že by vývoj při odmítnutí Mnichovské dohody nemusel být tak špatný jak bývá většinou předkládán. Dalším zpochybnitelným argumentem je Pernesovo přirovnání případného vzdoru k Srbům za první světové války. Srbsko totiž nebylo v mezinárodní izolaci, do jaké se dostalo Československo v září 1938. Za Srbskem stálo proti agresi Rakousko-Uherska Rusko a za Ruskem Francie.¹³⁷ Navíc nacistickému Německu nešlo ve druhé světové válce pouze o vítězství, územní zisky a tak podobně. Šlo mu také o vyhlazení celých národů za účelem získání životního prostoru. V první světové válce takové cíle sledovány nebyly. Lze se dohadovat o tom, jak by český a slovenský národ dopadl, kdyby v září, respektive v říjnu 1938 nacistickému Německu vzdoroval. Jistý náznak však poskytovaly směrnice Sudetoněmecké strany a Goebbelsovy myšlenky zaznamenané ve vlastním deníku. Obojí totiž poukazovalo na vyhlazení Čechů.¹³⁸ To zároveň souvisí i s dalším srovnáním, a to s Polskem, které Němcům čelilo necelý rok po Mnichovské dohodě. Polský národ je mnohem větší než ten český a slovenský dohromady, a proto by bylo i mnohem těžší ho vyhladit. I tak bylo Němci zabito necelých pět miliónů polských obyvatel. V souvislosti se srovnáním s Polskem můžeme dále citovat Filípka, který poukazuje na tezi A. Taylora:

„Při porovnání válečných osudů Československa, které utrpělo poměrně málo fyzických škod, a Polska, kdy Varšava byla srovnána se zemí a kde panovala všeobecné zhroutilí, došel k závěru, zda to neukazuje, že Češi byli rozumní tím, že v roce 1938 nebojovali a Poláci nerozumní tím, že v roce 1939 bojovali.“¹³⁹

---

¹³⁷ Mombauer, “The July Crisis”, s. 26-27.

¹³⁸ Olivová, *Dějiny první republiky*, s. 284-285, dále také Dejmek viz *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938 v Němeček, Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 24-25.

¹³⁹ Filípek, *Mnichov 1938 - hra o Československo*, s. 135, 155.

Pernes dále dochází k závěru, že si rozhodující politici – pravděpodobně má na mysli Beneše, jelikož toto tvrzení dává do souvislosti s výzvami těchto politiků ke statečnosti z londýnského exilu - neuvědomili důsledky přijetí Mnichovské dohody, kterými bylo lámání charakterů a zlomení páteře českého národa. Je však možné tvrdit, že by si Beneš neuvědomoval důsledky plynoucí z přijetí Mnichovské dohody? Lze spíše říci, že si důsledky uvědomoval moc dobře a v širší souvislosti. Důsledky nepřijetí a přijetí zvážil a rozhodnul pro dle jeho úsudku lepší variantu – tedy ustoupit, zachovat stát alespoň v omezené podobě a v rámci svého přesvědčení o nevyhnutelnosti války se přidat k protihitlerovské koalici a dosáhnout obnovy státu v předmnichovské podobě. Pernesův výrok o výzvách ke statečnosti z londýnského exilu lze interpretovat jako pokus o nařčení těchto politiků, tedy i Beneše, ze zbabělosti. K tomu se však hodí přirovnání, které poskytuje Jaroslav Hroch:

„Lze si například představit, že by se Francouzi odvážili vytýkat generálu de Gaullovi jeho emigraci za hranice, kde pak vedl odboj proti nacistickému Německu?“¹⁴⁰

Obecně lze říci, že Pernes postupuje téměř stejně jako Patočka. V rámci interpretace Mnichovské dohody nevhodně poukazuje na obranu jiných a zakončuje stejným soudem o zlomení morální páteře. Pernesův výklad je však problematický v tom, že je v něm patrná jakási naděje, že v případě vzdoru by se situace mohla vyvinout pro Československo příznivě. Pokud má na mysli konspiraci antifašistických generálů proti Hitlerovi v případě, že by Hitler vydal rozkaz k napadení Československa, bylo by vhodnější to zmínit.¹⁴¹ To, že nezdůvodňuje svou domněnku, podkopává autorovo sdělení.

Šrámek, který důkladně zpracoval otázku obranyschopnosti, se vyslovuje pro to, že se mělo Československo, přestože by zajisté podlehlo, bránit. Prohranou válku totiž nepovažuje za něco pro národ nutně špatného: *„Poražení, bránící se statečně přesile,*

---

¹⁴⁰ Hroch, *K pojetí historické odpovědnosti u Edvarda Beneše* v Carbol et al., *Edvard Beneš: 80 let od volby prezidentem*, s. 45

¹⁴¹ O konspiraci je pojednáno detailněji v - Shirer, *Vznik a pád Třetí říše: Historie Hitlerovského Německa*, s. 94-99.

*se stali nesmrtelnými hrdiny a jejich činy legendou, ze které čerpaly sílu a inspiraci následující generace“.*¹⁴²

Igor Lukeš hodnotí kapitulaci jako mnohem horší újmu, než kterou by Československo utrpělo ve válce s nacistickým Německem.

*„Zároveň však rány, které na těle i duši národa zanechala kapitulace, a vše, co přišlo po ní, byly hlubší, dalekosáhlejší a možná i zákeřnější než rány, které by Československo bývalo utřžilo ve válce s Německem.“*¹⁴³

Bohužel pro podpoření své teze neposkytuje žádné argumenty a jeho výrok se tím stává výstřelem do prázdna a z toho důvodu není ani možné Lukešův postoj rozebrat. Lukeš se však dotýká jedné citlivé otázky, a to odhodlání českého národa se bránit: *„Národ sice ronil slzy, ale rozhodnutí vlády nakonec se zaťatými zuby akceptoval“.*¹⁴⁴ K tomu ještě prostřednictvím článku zveřejněném *Českou televizí* dodává, že rozhodnutí o přijetí Mnichovské dohody reflektovalo pocity českého národa a že Beneš *„na sebe do určité míry i hrdinsky vzal úlohu černého Petra“.*¹⁴⁵

Interpretaci Benešova rozhodnutí jako rozhodnutí ze strachu, ze zbabělosti nebo ze slabošství vyvrací Robert Kvaček, který líčí konverzaci mezi Benešem a přednostou své vojenské kanceláře generálem Sylvestrem Bláhou z 26. září 1938, v rámci které Beneš projevil odhodlání bojovat s vojáky na frontě a zemřít ve chvíli, kdy by již nebylo možné ustoupit, aby tím přispěl k morálce národa a k zachování republiky.¹⁴⁶ To potvrzuje i obecné hodnocení Beneše jako pragmatika. I svou smrt chtěl využít pro dosažení svých cílů. Nicméně by nebylo nesprávné vyložit jeho slova jako projev odvahy, ne-li hrdinství.

Alexandr Ort při interpretaci Mnichovské dohody vyzdvihuje Benešovu snahu o odhalení skutečných nacistických záměrů celému světu a jeho vzdor nacistické

---

¹⁴² Šrámek, *Československá armáda v roce 1938*, s. 50.

¹⁴³ Lukeš, *Československo mezi Hitlerem a Stalinem: Benešova cesta k Mnichovu*, s. 255, 259.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Brádková, *„Mnichov: mocnosti nás zradily, jejich jednání ale dává smysl“*.

¹⁴⁶ Kvaček, *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*, s. 64-65.

propagandě. Přijetí Mnichovské dohody pak nevidí jako kapitulaci, ale vidí ji jako porážku po beznadějném, o to více odvážném, tuhém boji.¹⁴⁷

Věra Olivová při interpretaci Mnichovské dohody hodnotí Benešovu roli kladně. Podle ní by Československo čelilo nacistickému Německu samo a národ by byl zdecimován. Navíc by odporem byla ztížena, či vůbec úplně znemožněna, budoucí obnova Československa ve stejné podobě jako v roce 1918. Pokud by se Československo rozhodlo bránit, bylo by tím v podstatě i proti západním mocnostem. Případný německý zábor českého území by pak nebyl považován za neoprávněný a území by nemuselo být po válce navraceno. Oběť, kterou Československo podstoupilo nejprve v září 1938 a o půl roku později proti všem poskytnutým zárukám, se proto stala základem pro obnovení státu. Západní spojenci později pod vedením Churchilla a de Gaulla cítili odpovědnost za obnovu státu, který jejich předchůdci zničili.¹⁴⁸

Eva Broklová také hodnotí Beneše v souvislosti s Mnichovskou dohodou pozitivně. Využívá podobné argumentace jako Věra Olivová. Podle ní se musí při úvahách o přijetí Mnichovské dohody přihlídnout i k mezinárodním smlouvám, jako například k arbitrážní smlouvě v rámci rýnského paktu, Briand-Kellogově paktu nebo ke Statutu Společnosti národů o mírovém řešení mezinárodních sporů. První dvě zmíněné smlouvy zavazovaly účastnické státy řešit spory mírovou cestou. Broklová se snaží poukázat na to, že by se Československo svou obranou fakticky stalo v očích Evropy agresorem, což by zřejmě ovlivnilo i postoj k němu. Broklová tak dochází ke stejnému závěru jako Věra Olivová, že obrana proti nacistickému Německu a Mnichovské dohodě by znemožnila budoucí obnovu Československa. Na závěr oceňuje, co jiní kritizují jako neústavní a protiprávní jednání, a to, že Beneš nenechal přijetí Mnichovské dohody schválit parlamentem a sám na sebe vzal odpovědnost za celý krok.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ Ort, *Edvard Beneš - diplomat a politik*, s. 56-57.

¹⁴⁸ Olivová, *Dějiny první republiky*, s. 284-285.

¹⁴⁹ Broklová, *Demokrat Edvard Beneš v Věře Olivové ad honorem: sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*, s. 53-54.

Přestože Karel Straka nehodnotí přímo Benešovu roli v přijetí Mnichovské dohody, jeho hodnocení hlavních představitelů armády se však dá promítnout do celkové interpretace přijetí Mnichovské dohody. Straka ve svém výkladu označuje postoje generálů Syrového, Krejčího a Husárka, kteří se nevyslovili pro odpor vůči Mnichovské dohodě a nacistickému Německu, za „objektivní profesionální posudek“ a důrazně odmítá vyobrazování rozhodujících činitelů jako kapitulantů. Nutno dodat, že Strakovo rozsáhlé dílo se dotýká téměř všech zásadních otázek, které vstupují do interpretací Mnichovské dohody.¹⁵⁰ V článku zveřejněném serverem *Aktuálně.cz* pak ještě dodává, že českému národu nezlomilo páteř přijetí Mnichovské dohody, ale okupace Československa armádami Varšavské smlouvy zahájená v srpnu 1968 a následující normalizace. V článku také zmiňuje argument, že v případě odmítnutí Mnichovské dohody by Československo bylo považováno za agresora.¹⁵¹ Touto argumentací se dostává blízko k výkladu Olivové a Broklové.

Jindřich Dejmek hodnotí Beneše v souvislosti s Mnichovskou dohodou kladně. Argumentuje neexistencí pozitivních alternativ k přijetí a hrozbou vyhlazení českého národa v případě vzdoru.¹⁵² Riziko, že by se Hitler uchýlil k vyvraždění Čechů zmiňuje i Eva Broklová, která vychází mimo jiné z pamětí Josepha Goebbelse.¹⁵³ Dejmek však využívá určité interpretace Hitlerova norimberského projevu ze září 1938 a dále také z pamětí Ferdinanda Peroutky. Dejmek dále poukazuje podobně jako Eva Broklová a Věra Olivová na mezinárodní izolaci, do které by se Československo dostalo. Co je však v rámci interpretace velice cenné je to, že Dejmek srovnává přijetí Mnichovské dohody s ústupy jiných evropských států před diktáty velmocí. Poukazuje tak na případy Rakouska, Litvy, Albánie, Estonska, Lotyšska, Dánska, Lucemburska a Rumunska. Všechny tyto země byly, ať už nacistickým Německem nebo Sovětským svazem, donuceny k ústupkům, v jejichž důsledku ztratily části svých území nebo suverenitu. Ani jedna ze zmíněných zemí se neodvážila k přímé vojenské obraně před

---

¹⁵⁰ Straka, *S cílem jednotného usměrnění všech sil. Činnost vlády a Nejvyšší rady obrany státu v letech 1932-1938*, s. 503.

¹⁵¹ Gazdík, „Mnichov 1938: Edvard Beneš slyšel od generálů i hrozby“.

¹⁵² Dejmek, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938* v Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 23-24.

¹⁵³ Olivová, *Dějiny první republiky*, s. 284-285.

diktáty. O co více, některé z nich se nenacházeli a ani by se svým vzdorem nedostaly do mezinárodní izolace, která by Československo při nepřijetí Mnichovské dohody čekala. Dejmek po tomto srovnání dochází k závěru, že

*„Mnichov [se] nejeví tolik jako ztroskotání československé státní ideje či dokonce produkt osobních pochybení druhého prezidenta Československé republiky, ale mnohem více jako obecný problém existence menších států v Evropě a samozřejmě i v dalších kontinentech, stanou-li se objektem zvůle silnějších sousedů“.*¹⁵⁴

Dejmek tímto závěrem potvrzuje to, co napsal Ferdinand Peroutka bezprostředně po únoru 1948:

*„Dvakráte [září 1938, únor 1948] bylo dáno prezidentu Benešovi vychutnat sedlinu ze dna poháru života. Po obakráte proto, že představoval malý národ vedle velkého uchvatitele, který se již rozhodl ke skoku. (...) Mluvili jsme o problému prezidenta Beneše. Možná, že nebyl žádný speciální problém. Snad to byl problém malého státu, vedle velkého uchvatitele.“*¹⁵⁵

Dejmek na závěr dodává, že Benešovým úspěchem nebyla pouze poválečná obnova Československa v předmnichovských hranicích, ale i to, že jako jedinému z vůdců menších zemí středovýchodní Evropy se mu podařilo obnovit republiku s nezanedbatelnými demokratickými zásadami a prvky. Dejmek to považuje za triumf, který však skrýval zárodky budoucí tragédie.¹⁵⁶

Na Dejmkovu srovnávací analýzu se při interpretaci Mnichovské dohody odvolávají autoři knihy *Dlouhé stíny Mnichova*. Při otázce, zda se Československo mělo bránit či nikoliv dále poukazují na problémy, se kterými se československá exilová vláda setkala při boji za obnovení republiky v předmnichovských hranicích, přestože měli její představitelé tu výhodu, že se Československo v září 1938 dobrovolně obětovalo a podřídilo se Francii a Velké Británii. Autoři tak nepřímou pokládají otázku: v jaké

---

¹⁵⁴ Dejmek, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938* v Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 24-25, 32-40.

¹⁵⁵ Peroutka, *Byl Edvard Beneš Vinen?*, s. 25.

¹⁵⁶ Dejmek, *Edvard Beneš, Československo a Mnichov: reality a mýty okolo osudového rozhodování z konce září 1938* v Němeček, *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě*, s. 24-25, 32-40.

podobě by byla republika obnovena, kdyby se českoslovenští představitelé odmítli podříditi Mnichovské dohodě?¹⁵⁷

Velkým obhájcem Edvarda Beneše je Jan Tesař, který ho staví do pozice zachránce národa. Většina Tesařových argumentů k jeho postoji již byla zmíněna. Patří mezi ně především: špatná vojenská situace Československa, mezinárodní izolace a nepřipravenost českého lidu na zásadní konflikt. Tesař vnímá přijetí Mnichovské dohody i se zárukami jako jediné možné řešení. Nemluví o něm jako o nejlepším či nejvýhodnějším řešení, čímž se vyhýbá chycení do pastí v otázce, jak se národ postižený mnichovským traumatem v kritických momentech rozhodoval.¹⁵⁸ Přijetí Mnichovské dohody je podle něj rozumný ústup, jakési taktické vítězství, které umožnilo, aby se Československo z války vynořilo na straně vítězů a v předmnichovských západních hranicích. Podle Tesaře je smutné to, že si Češi nevzali z přijetí Mnichovské dohody a ústupu to, co zamýšlel Beneš, tedy právě ten morální kapitál, který jak tvrdí Patočka, Podiven i Pernes, rozhodnutím nebojovat ztratili.

---

¹⁵⁷ Kuklík, Němeček a Šebek, *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*, s. 57-59.

¹⁵⁸ Jak se Češi nerozhodovali podle toho zda je věc morální či nemorální, správná nebo nesprávná, ale zda je výhodná či nevýhodná.

Závěr

Provedený rozbor ukázal, že mnohé interpretace Benešova rozhodnutí přijmout Mnichovskou dohodu, jež tento krok vykládají jakožto chybný a pro národ zkázný, často vycházejí ze sporných předpokladů a naráží na pochybnosti. Z takovýchto interpretací plynoucí negativní hodnocení Edvarda Beneše pak není dostatečně podložené.

Prvním problémem je předpoklad, že Československo bylo obranyschopné. Na základě toho tvrdí Šrámek, že se republika neměla Mnichovské dohodě podvolit a nacistickému Německu měla vzdorovat. Jakýsi náznak možného úspěchu v případném konfliktu při nepřijetí Mnichovské dohody je přítomen i ve výkladu Jiřího Pernese. Ačkoliv Šrámek netvrdí, že by se Československo dokázalo ubránit, je přesvědčen, že by tvrdě vzdorovalo a způsobilo Němcům velké potíže a ztráty. Otázka obranyschopnosti byla probrána v kapitole 2. Obranyschopnost Československa se závěrem, že republika by bez zásahu spojenců padla rychle, jelikož opevnění, na kterých Šrámekova argumentace stojí, měla smysl pouze tehdy, pokud by nacistické Německo čelilo útoku ze západu. Jinak byla prakticky bezvýznamná, protože linie stačilo prorazit vždy v jednom bodě, aby celý systém pozbyl smyslu.

Další pochyby do argumentace odpůrců Benešova rozhodnutí o přijetí Mnichovské dohody přináší jejich časté srovnání nesrovnatelného. Ukázáno to bylo na příkladu Patočkova srovnání případného vzdoru s Finskou obranou proti Sovětskému svazu a dále také Pernesova přirovnání k obraně Srbů za první světové války proti Rakousko-Uhersku a také k Polskému vzdoru proti nacistickému Německu v roce 1939. Chybnost těchto srovnání byla vysvětlena. Naopak případ Polska a počet obětí v něm prokazuje dokonce správnost ústupu před Mnichovskou dohodou. Pokud by český národ čelil již z počátku války podobnému hněvu ze strany Němců jakému čelili Poláci, je otázkou, zda by o tolik menší národ přežil. To souvisí i s výkladem Patočky, Podivena a Pernese, že díky porážce by byl zachován morální kapitál národa pro budoucnost. Vycházejí totiž z předpokladu, že by národ zachován byl. Zmínění autoři se bohužel přes svůj závěr právě otázce zachování národa v případě osamocené vzdoru proti nacistickému gigantovi příliš nevěnují. Kdyby tomuto problému věnovali větší pozornost a neomezili se na nevhodné srovnávání, získal by jejich výklad větší význam.

Tím však nedostatky jejich argumentace nekončí. Dalším z nich je přílišné útočení na osobnost Edvarda Beneše. Pro podpoření svých závěrů Patočka a Podiven označují Beneše jako dobrého sekretáře, neiniciativního člověka či zbabělce.¹⁵⁹ Tato zaujatost a útoky jsou typickým rysem pamfletů¹⁶⁰ a ne pokusu o vážné sdělení.

Na druhé straně stojí autoři jako Alexandr Ort, Jan Tesař, Jindřich Dejmek, Karel Straka, Věra Olivová a Eva Broklová. Ti hodnotí Beneše v souvislosti s přijetím Mnichovské dohody kladně. Všichni zmínění odmítají, že by Beneš a ostatní vedoucí činitelé v době Mnichovské dohody byli kapitulanti v hanebném slova smyslu. Ano, ustoupili, ale až v momentě, kdy byly všechny ostatní možnosti vyčerpány, kdy nezbývala skutečně žádná naděje na pomoc spojenců a kdy by Československo v případě vzdoru bylo považováno za agresora. Takovýto ústup je podle zmíněných autorů ústupem čestným, s dobrými úmysly a s vítěznou dohrou. Všichni autoři jistým způsobem vyvrací interpretace Mnichovské dohody jako kapitulace jednoho zbabělce, neiniciativního člověka, kterým měl být Beneš. Ortovy argumenty se zakládají na vzdoru druhého československého prezidenta před nacistickou propagandou, jejímž hlavním terčem byl, ale také před domácí kritikou jeho zahraničněpolitické linie. Zbabělec by vskutku nedokázal odolávat takovému tlaku, který přicházel z venku i zevnitř a čelit všem problémům aktivně. Robert Kvaček poukazuje na Benešův rozhovor s generálem Bláhou, kdy Beneš zmínil odhodlání zemřít pokud to pomůže republice. Dejmek na rozdíl od Podivena, Patočky a Pernese vybírá pro srovnání situace Československa v září 1938 vhodnější státy. Jedním z kritérií byla mezinárodní izolace srovnávaných států, přičemž došel k závěru, že se téměř všechny státy nacházející se v podobné situaci jako Československo v září 1938 podvolily nátlaku a odevzdaly část svého území nebo suverenity. U Dejmeka je také význačné, že ho v hodnocení Edvarda Beneše v mnichovské krizi a exilovém působení neovlivňují události z února 1948, díky čemuž je schopný vyzdvihnout Benešovu zásluhu na tom, že se z války Československo

---

¹⁵⁹ Podobně Patočka znevažuje i práci československého odboje, jehož výsledky byly podle něj „smutné“. Je těžké říci, zda při tomto výroku myslel na Jozefa Gabčíka a Jana Kubiše, kteří za atentát na Heydricha po boku dalších svých spolubojovníků zaplatili životem viz Patočka, *Co jsou Češi?: malý přehled fakt a pokus o vysvětlení*, s. 104.

¹⁶⁰ Působí tak i Podivenova citace literárního teoretika Václava Černého, že Beneš je muž „co se bojí facek“ viz Podiven, *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, s. 649.

na rozdíl od jiných zemí střední, východní či jihovýchodní Evropy nevynořilo již v úplném područí sovětské totality.

Na základě provedeného rozboru interpretací lze říci, že kladné hodnocení Beneše v souvislosti s přijetím Mnichovské dohody bývá podloženo více argumenty, které jsou navíc smysluplnější a věrohodnější nežli argumenty negativních hodnotitelů Beneše. Čím to však je? Nabízí se několik zdůvodnění. Na jedné straně může chybný postup. Práce Patočky je velice krátká a hodnocení Beneše přes velikou kritiku nemá v celé stati moc prostoru.¹⁶¹ Na druhou stranu Podivenova kniha je rozsáhlá a na první pohled se zdá, že postupují ve všech otázkách důkladně. Na druhý pohled se však v jejich výkladu nachází mnoho chyb, na které poukazuje Věra Olivová v textu *Manipulace s dějinami první republiky*, tedy můžeme zpochybnit důslednost jejich postupu.

Pokud bychom chtěli dojít k závěru na základě srovnání interpretací, mohli bychom říci, že interpretace přijetí Mnichovské dohody z níž plyne pozitivní hodnocení Edvarda Beneše obsahuje méně chyb než ta, která vede k negativnímu hodnocení druhého československého prezidenta.

---

¹⁶¹ Naráží na to i Jan Tesař a říká, že již v době kdy Patočka svou stať psal byl materiál dostupný a že tudíž při „úplné neznalosti faktické situace (...) je pravidlem slušného člověka buď mlčet, anebo vyslovit nanejvýše domněnku, není-li spolehlivých důkazů pro znevažující soud!“ viz Tesař, *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*, s. 126.

Summary

Presented bachelor thesis focused on the different interpretations of submission to the Munich agreement and their influence on evaluation of the second president of Czechoslovakia Edvard Beneš. As a leading figure through the September crisis of 1938, Beneš received a devastating blow in form of the Munich agreement. Upon being informed of the conclusions of Munich agreement, Edvard Beneš stood before a question which is still haunting the Czech nation. Czechoslovakia could either submit to the Munich agreement or resist it by facing the Nazi Germany alone. At this time Beneš decided that Czechoslovakia should submit to the agreement. But he thought of the submission to the Munich agreement as a tactical retreat which would ultimately lead to a victory. Although he proved to be right, the interpretations of the submission to the Munich agreement are very different. On one side of the discourse he is branded a coward and on the other side of it he is glorified as a saviour of the nation. What arguments lie behind these different interpretations?

When interpreting submission to the Munich agreement as a disgraceful capitulation and Edvard Beneš as incompetent coward, authors say that by not resisting the Munich agreement and by not defending the state with weapons, the moral backbone of the nation was broken. In their interpretations they suppose that the losses caused by open resistance would not be so severe. They are trying to prove that by comparing potential conflict between Nazi Germany and Czechoslovakia in 1938 to those that really happened. They show the cases of Serbia in the beginning of the First World War. They show the case of Finland which defied Soviet Union. And they also note the case of Poland which fought the Nazi Germany in little less than a year after Munich agreement. Those comparisons are not suitable and are therefore deemed wrong by the author of the bachelor thesis. None of those states which resisted stronger aggressor were in international isolation as was in case of Czechoslovakia. Those states knew that they will be backed by their allies. These mistakes made in comparing are devaluating these interpretations.

On the other hand, when interpreting submission to the Munich agreement and evaluating the role of Beneš positively, authors tend to note that Czechoslovakia was in an international isolation, fortifications were not finished - at some places the

construction of them have not yet even begun, and that the preparations for war made since 1932 were not sufficient. With the Nazi extermination policy those authors say it was the right thing to do because otherwise the nation could have been butchered. This contradicts the theses of authors referring negatively to Beneš as the one who broke the moral backbone of the nation. If the nation would have ceased to exist, it's moral backbone would too perish. In those interpretations, we can find comparisons which are suitable, apart from the former ones, which present Beneš as a negative figure. The conclusion of those comparisons is that isolated states facing a pressure which they could not resist subdued to the oppressor.

When comparing interpretations of submission to the Munich agreement and evaluation of Edvard Beneš we can say that there are wrong assumptions and mistakes in the negative one while the interpretations in which Beneš is evaluated positively are backed by more solid arguments.

Použitá literatura

Literatura:

Broklová, Eva, ed. *Věře Olivové ad honorem: sborník příspěvků k novodobým československým dějinám*, Praha: Společnost Edvarda Beneše v Ústavu T.G. Masaryka, 2006.

Brügel, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Historie (Academia), Praha: Academia, 2006.

Carbol, Pavel, Jindřich Dejmek, Jaroslav Hroch, Drahomír Jančík, Václav Klaus, Jan Kuklík, Robert Kvaček, et al. *Edvard Beneš: 80 let od volby prezidentem*. Edited by Marek Loužek and Jana Čechurová. Publikace (Institut Václava Klause), Praha: Institut Václava Klause, 2016.

Čelovský, Bořivoj. *Mnichovská Dohoda 1938*, Šenov u Ostravy: Tilia, 1999.

Dejmek, Jindřich a Marek Loužek, eds. *Mnichov 1938: sedmdesát let poté : sborník textů*. Ekonomika, právo, politika, Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008.

Dejmek, Jindřich. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*, Praha: Karolinum, 2006.

Drápala, Milan a Vít Smetana. "Úvodem k historickým alternativám „osudových osmiček“". Online. *Soudobé dějiny* 15, no. 2 (2008): 249-254.

Edwards, Robert. *The Winter War: Russia's invasion of Finland, 1939-1940*, Pegasus Books, 2009.

Ferguson, Niall. *Virtuální dějiny: historické alternativy*, Praha: Dokořán, 2001.

Filípek, Jan. *Mnichov 1938 - hra o Československo*, Praha: Dr. E. Grégr, 2001.

Hájek, Martin. *Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Studie (Sociologické nakladatelství), Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014.

Heimann, Mary. *Czechoslovakia: the state that failed*, New Haven: Yale University Press, 2009.

- John, Miloslav. *Září 1938: role a postoje spojenců ČSR*, Olomouc: Votobia, 2000.
- Křen, Jan. *Dvě století střední Evropy*, Praha: Argo, 2005.
- Kuklík, Jan, Jan Němeček a Jaroslav Šebek. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. 20. Století, Praha: Auditorium, 2011.
- Kvaček, Robert. *Poslední den: Mnichov - Praha, konec září 1938*. Online. Magnetka (Pražská Vydavatelská Společnost: Epoque): Epoque), Praha: Nakladatelství Epoque, 2012.
- Lukeš, Igor. *Československo mezi Hitlerem a Stalinem: Benešova cesta k Mnichovu*, Praha: Prostor, 1999.
- Marès, Antoine. *Edvard Beneš od slávy k propasti: drama Mezi Hitlerem a Stalinem*. Ecce Homo, svazek 25, Praha: Argo, 2016.
- Němeček, Jan, ed. *Mnichovská dohoda: cesta k destrukci demokracie v Evropě = Munich agreement : the way to destruction of democracy in Europe*, Praha: Karolinum, 2004.
- Olivová, Věra. *Dějiny první republiky*, Praha: Karolinum, 2000.
- Olivová, Věra. *Manipulace s dějinami první republiky*. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše, Praha: Eva-Milan Nevole, 1998.
- Ort, Alexandr. *Edvard Beneš - diplomat a politik*, Praha: Irma, 1994.
- Patočka, Jan. *Co jsou Češi?: Was sind die Tschechen? : malý přehled fakt a pokus o vysvětlení = Kleiner Tatsachenbericht und Erklärungsversuch*. Editováno Pavlem Koubou a Ivanem Chvatíkem, Praha: Panorama, 1992.
- Pečenka, Marek a Petr Luňák. *Encyklopedie moderní historie*. 3. rozš. vyd., Praha: Libri, 1999.
- Peroutka, Ferdinand. *Byl Edvard Beneš Vinen?.* V České republice 1. vyd. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše, Jinočany: 1993.
- Podiven. *Češi v dějinách nové doby: (pokus o zrcadlo)*, Praha: Rozmluvy, 1991.

Seibt, Ferdinand, Christoph Boyer, Francesco Leoncini, Ivan Pfaff, Milan Hauner, Hans Lemberg, Peter Heumos, Christiane Brenner, and Antoine Marès. *Mythos München. Le Mythe se Munich. The Myth of Munich*. Edited by Fritz. Taubert, München: R. Oldenbourg, 2002.

Shrirer, William L. *Vznik a pád Třetí říše: Historie Hitlerovského Německa*. Historie a vojenství, Praha: Naše vojsko, 2006.

Smetana, Vít. *Ani vojna, ani mír: Velmoci, Československo a střední Evropa v sedmi dramatech na prahu druhé světové a studené války*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, NLN, 2016.

Straka, Karel. *S cílem jednotného usměrnění všech sil. Činnost vlády a Nejvyšší rady obrany státu v letech 1932-1938*, 2007.

Šrámek, Pavel. *Československá armáda v roce 1938*, Brno: Nakladatelství a vydavatelství Společnost přátel československého opevnění, 1996.

Šrámek, Pavel. "Obranyschopnost Československa v roce 1938: (poznámky k názorům o nepřipravenosti na válku)". Online. Český časopis historický 2005, no. 1 (2005): 128-139.

Šrámek, Pavel. "Rozcestí slepých uliček. Mnichov 1938". Online. *Soudobé dějiny* 15, no. 2 (2008): 255-273.

Šrámek, Pavel. *Ve stínu Mnichova: z historie československé armády 1932-1939*, Praha: Mladá fronta, 2008.

Taylor, John M. "Mannerheim draws lines in the snow". Online. *MHQ: Quarterly Journal Of Military History* 22, no. 3 (2010): 54-65.

Tesař, Jan. *Mnichovský komplex: jeho příčiny a důsledky*. Vyd. 2, Praha: Prostor, 2014.

Zeman, Zbyněk a Antonín Klimek. *The life of Edvard Beneš, 1884-1948: Czechoslovakia in peace and war*, New York: Oxford University Press, 1997.

Internetové zdroje:

Brádková, Hana. "Mnichov: mocnosti nás zradily, jejich jednání ale dává smysl". Online. *Česká televize*. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1072871-mnichov-mocnosti-nas-zradily-jejich-jednani-ale-dava-smysl>.

Gazdík, Jan. "Mnichov 1938: Edvard Beneš slyšel od generálů i hrozby". Online. *Aktuálně.cz*. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/mnichov-1938-edvard-benes-slysel-od-generalu-i-hrozby/r~06d3548a29cf11e3a080002590604f2e/>.

Macoun, Jiří. "Mohlo české těžké opevnění před 75 lety odolat útoku Wehrmachtu?". Online. *iDnes.cz*. http://technet.idnes.cz/ceskoslovenska-mobilizace-roku-1938-d5v-vojenstvi.aspx?c=A130128_150314_vojenstvi_mla.

Mikolášek, Jakub a Jiří Barták. "Historická pohraniční opevnění ČSR - rekonstrukce výstavby podzemních prostor". Online. http://www.ita-aites.cz/files/tunel/2012/1/tunel_1_12-5.pdf.

Mombauer, Annika. "The July Crisis". Online. *History Today* 64, no. 7 (2014): 21-27.

"Roman Joch / Tomáš Krystlík - Edvard Beneš, Padouch nebo Hrdina? - Debatní Klub". Online. Czech Free Press. <http://www.czechfreepress.cz/uvadime-vida/roman-joch-tomas-krystlik-edvard-benes-padouch-nebo-hrdina-debatni-klub.html>.

Trial of the major war criminals before the International Military Tribunal. Online, Nuremberg, 1949. https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/NT_Vol-XXXVI.pdf.

"Ztraceni v Mnichově". Online. Česká televize. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10452029132-ztraceni-v-mnichove/21251212050/9116-petr-koura-historik/>.